

ฟังดูกนิมิต-ผูกสีมา

ปุจฉา – วิสัชนา

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

งานผูกสีมา-ฟังดูกนิมิต
วัดพุทธวิปัสสนา

ลองบีช สหรัฐอเมริกา

๙-๑๐ กันยายน ๒๕๖๖

ผึ้งลูกนิมิต-ผูกสีมา: ปุจฉา-วิสัชนา

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-344-000-3

พิมพ์ครั้งแรก - เมษายน ๒๕๔๓ ๓,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๘ — กันยายน ๒๕๖๖ ๑,๐๐๐ เล่ม

- งานผูกสีมา-ผึ้งลูกนิมิต
วัดพุทธวิปัสสนา ลองบีช สหรัฐอเมริกา
๙-๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

พิมพ์เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์

ท่านผู้ประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่
วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทึก อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐
<http://www.watnyanaves.net>

พิมพ์ที่

อนุโมทนา

ในโอกาสที่จะมีการจัดงานผูกสีมา-ฝังลูกนิมิต ที่วัดพุทธวิปัสสนา ลองบีช สหรัฐอเมริกา ในวันที่ ๙-๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ พระครูวิมลธรรมรังสี ในฐานะผู้ประสานงานในประเทศไทย ได้แจ้งขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือธรรมนิพนธ์ ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เรื่อง **ฝังลูกนิมิต - ผูกสีมา** เพื่อแจกเป็นมงคลแห่งธรรมทาน แก่ผู้มาร่วมในงานดังกล่าว

การพิมพ์หนังสือแจกเป็นธรรมทานนั้น นับว่าเป็นการให้ อย่างสูงสุด ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นทานอันเลิศ ชนะทานทั้งปวง เฉพาะอย่างยิ่ง ในวาระนี้ เป็นธรรมทานใน โอกาสแห่งสังฆกรรมใหญ่ ซึ่งเป็นศาสนกิจสำคัญตามหลักแห่ง พระธรรมวินัย

ขออนุโมนานบุญกิริยาแห่งธรรมทานที่บำเพ็ญในวาระ แห่งงานกุศลครั้งสำคัญ อันเป็นศาสนกิจเพื่อประโยชน์สุขของ พุทธชนมา ณ โอกาสนี้

วัดญาณเวศกวัน

๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๖

การจัดงานฝังลูกนิมิต - ผูกสีมา

การผูกสีมา มีงาน ๒ ด้าน

๑. ด้านพระวินัย ตามพระพุทธบัญญัติ

เพื่อให้พระสงฆ์มีเขตสำหรับทำสังฆกรรม

๒. ด้านวัฒนธรรม ตามประเพณีของสังคมไทย

เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมและได้ทำบุญ

อุปลัมภ์บำรุงกิจการพระพุทธศาสนา

ด้านที่ ๑ คือการผูกสีมาตามพระวินัย เป็นส่วนที่
จำเป็นต้องทำ ขาดไม่ได้

ด้านที่ ๒ คืองานบุญตามประเพณี เป็นส่วนที่
ขิ้นมาภายหลัง จะไม่ทำก็ได้

อย่างไรก็ตาม ได้เห็นร่วมกันว่าจะไม่ตัดรอนละทิ้ง
ประเพณี แต่ควรจับสาระของประเพณีนั้นให้ได้และปฏิบัติให้
ถูกต้อง โดยถือเอาประโยชน์ที่ประเพณีได้ให้โอกาสไว้ หรือใช้
ประเพณีให้เป็นประโยชน์ ในด้านที่จะเจริญธรรมเจริญปัญญา
แก่ประชาชน

อานิสงส์การฝั่งลูกนิมิต-ผูกสีมา

ก. อานิสงส์การปฏิบัติตามพระวินัยพุทธบัญญัติ

๑. ทำให้พระสงฆ์มีเขตดำเนินกิจการส่วนรวมที่เรียกว่าสังฆกรรม
๒. ทำให้สามารถสร้างโบสถ์ หรือทำให้โบสถ์สำเร็จผลในการใช้ทำสังฆกรรม
๓. ทำให้การสร้างวัดสำเร็จแท้จริง และวัดนั้นมีฐานะสมบูรณ์ตามพระราชาบัญญัติคณะสงฆ์
๔. ทำให้ศาสนกิจทั้งหลายดำเนินไปได้ด้วยดี โดยสะดวกปลอดภัย

ข. อานิสงส์การปฏิบัติตามประเพณีงานบุญ

๑. ชาวพุทธได้มีส่วนร่วมในกิจการพระพุทธศาสนา และได้เรียนรู้เรื่องราวในพระศาสนาของตน
๒. ชาวพุทธได้มีส่วนร่วมสร้างโบสถ์ และทำให้วัดมีฐานะสมบูรณ์
๓. ชาวพุทธฝ่ายคฤหัสถ์ได้มาสนับสนุนศาสนกิจของพระสงฆ์ เป็นการแสดงความสามัคคีของพุทธบริษัททั้ง ๔
๔. ชาวพุทธได้มีโอกาสทำบุญ บำเพ็ญกุศลกรรม ฝึกอบรมกาย วาจา ใจ ให้เจริญใน ทาน ศีล ภาวนา

๕. ชาวพุทธได้ร่วมสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยช่วยให้กิจการงานพระศาสนาทั้งหลาย เช่น การอุปสมบท และสังฆกรรมทุกอย่าง ที่จะมีมาตลอดกาลยาวนานข้างหน้า ดำเนินไปได้ เพื่อให้พระพุทธศาสนารุ่งเรือง มั่นคง นำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่มหาชนอย่างยั่งยืนนาน
๖. ชาวพุทธได้อารมณฺ์บุญอันเด่น ที่จะแต่งจิตให้เอิบอิมด้วยปีติสุข และฝังไว้ในใจให้เป็นกรรมนิมิต เพื่อคติที่ดีสืบต่อไป

(มีรายละเอียดในเล่ม)

สารบัญ

การจัดงานผังลูกนิมิต-ผูกสีมา	(๑)
อานิสงส์การผังลูกนิมิต-ผูกสีมา	(๒)
ผังลูกนิมิต-ผูกสีมา วัตถุประสงค์วัน	๑
๑. การผูกสีมา ตามพระวินัย	๓
ผูกสีมา ให้เป็นพัทธสีมา	๓
จะเป็นสีมาได้ ก็ต้องมีลูกนิมิต	๔
จะผูกสีมา สงฆ์ต้องมาประชุมตกลงกัน	๕
สีมาที่ไม่ต้องผูก ก็มี	๖
สีมากำหนดตัวผู้ต้องเข้าร่วมสังฆกรรม	๗
โบสถ์อยู่ในสีมา	๑๐
เมืองไทยหนุนพระวินัย ด้วยประเพณี “พระราชทานวิสุงคามสีมา”	๑๓
การมีสีมา ทำให้วัดมีฐานะเต็มบริบูรณ์	๑๖
๒. งานผูกสีมา ตามวัฒนธรรมไทย	๑๘
การผูกสีมา พัฒนาเป็นงานบุญของคนไทย	๑๘
เห็นลูกนิมิตศักดิ์สิทธิ์ เลยกปิดทองกันใหญ่	๑๙
ปิดทองลูกนิมิตอย่างไร ให้ได้บุญจริงๆ	๒๑
จะได้บุญจริงๆ ต้องให้ครบทั้งทาน ศีล และภาวนา	๒๓
สีมานิมิตไปฝังอยู่ในใจ กลายเป็นกรรมนิมิตอย่างดี	๒๕
บุญจะใหญ่ เมื่อได้ปัญญามาหนุน	๒๗
สวดถอนสีมาเก่า	๒๙
สุดท้ายก็สำเร็จ คือ ผังลูกนิมิต - ผูกสีมา	๓๑
คาถาเสริมบุญในการปิดทอง	๓๕
ขั้นตอนการปิดทองลูกนิมิต	๓๕
คาถาพุทธภาษิต	๓๖
ภาคผนวก กรรมวาจาในการถอนและสมมติสีมา	๔๗
คณะกรรมการจัดงานผังลูกนิมิต-ผูกสีมา	๕๒

ฟังลูกนิมิต-ผูกสีกา

วัดญาณเวศกวัน*

ถาม: เมื่อวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๕๒ ทางคณะกรรมการได้พูดถึงเรื่องการผูกพัทธสีมาฟังลูกนิมิตที่วัดญาณเวศกวัน เนื่องจากที่คุยกัน ก็ยังไม่ค่อยทราบถึงกระบวนการ วิธีทำ ขั้นตอน ตลอดจน แม้กระทั่งวัตถุประสงค์ในทางพิธีการหรือพิธีกรรมอย่างชัดเจน จึงขอโอกาสกราบเรียนถามท่านเจ้าคุณอาจารย์ให้ทราบแนวทางแนวคิด แนวปฏิบัติ รวมทั้งวัตถุประสงค์ต่างๆ ในการทำ

ทั้งนี้ เพราะทางคณะกรรมการมองเห็นว่า การฟังลูกนิมิต ผูกพัทธสีมาครั้งนี้ น่าจะเป็นต้นแบบหรือเป็นตัวอย่างให้พุทธศาสนิกชนที่ไม่ทราบเรื่องราวว่าทำไปทำไม ทำอย่างไร ให้เป็นทางวิชาการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ความรู้กับพุทธศาสนิกชนทั่วไป และเป็นการรวบรวมความรู้ ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

* ศ. น.สพ. ดร. อรรถนพ คุณนางษ์ภักดิ์ ได้รับสมมติ/เลือกตั้งจากที่ประชุมญาติโยมให้เป็นประธานจัดงาน ฟังลูกนิมิต-ผูกสีกา วัดญาณเวศกวัน จึงได้ไปปรึกษาและกราบเรียนถามพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) (ปัจจุบัน คือ พระพรหมคุณาภรณ์) เกี่ยวกับความรู้เรื่องพัทธสีมา ที่วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่อังคารที่

พระธรรมปิฎก: เรื่องฝั่งลูกนิมิตผูกสีมา อาตมาก็เคยเขียนไว้ เหตุที่เขียนก็สืบต่อกันที่ได้เขียนเรื่องวัดไว้ ซึ่งในตอนนั้นหมายถึงเรื่องวัดไทยในอเมริกา คือ วัดไทยที่นิวยอร์ก และวัดไทยที่ชิคาโก

ตอนแรกที่วัดวชิรธรรมประทีป นิวยอร์ก อาตมาได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับวัดไว้ ชื่อเรื่องว่า การสร้างวัด หรือความรู้เกี่ยวกับวัดอะไรนี่ ชื่ออะไรจำไม่แม่น ต่อมาวัดไทยที่ชิคาโกจัดงานผูกสีมา ก็เลยเขียนเรื่องสีมาขึ้นอีก เท่ากับว่ามี ๒ เรื่องแล้ว เข้าชุดกัน

เป็นอันว่ามีข้อเขียนอยู่แล้ว ความรู้เกี่ยวกับเรื่องทั้งสองนี้ ต้องไปค้นดึงเอามาจากวารสารของสองวัดนั้น แต่เคยดึงเรื่อง “ความรู้เรื่องวัด” มาพิมพ์ในหนังสือ *กุฐินแรกที่สายใจธรรม* จึงน่าจะดึงเรื่องที่อยู่ในวารสารของวัดธรรมมาราม ชิคาโก คือเรื่องสีมา มาด้วย แต่ไม่เป็นไร คราวนี้ก็พูดใหม่อีกทีหนึ่ง อาจจะซ้ำบ้าง ไม่ซ้ำบ้าง

เรื่องการผูกสีมานี้มี ๒ ด้าน คือ

๑. ด้านวินัยของพระ ตามพุทธบัญญัติ
๒. ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดเพิ่มขึ้นมา โดยเฉพาะของสังคมไทย

ส่วนที่จำเป็นขาดไม่ได้ คือส่วนที่หนึ่ง คือส่วนที่เป็นเรื่องของวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

๑. การผูกสีมา ตามพระวินัย

ผูกสีมา ให้เป็นพัทธสีมา

ที่เราเรียกกันว่า “งานฝังลูกนิมิตผูกพัทธสีมา” นั้น เป็นการเรียกตามๆ กันไปเท่านั้น ที่จริง “พัทธสีมา” แปลว่า สีมาที่ผูกแล้ว (“พัทธ” แปลว่า ผูกแล้ว) เมื่อสีมายังไม่ได้ผูก เราจึงมาจัดการผูกสีมาให้เป็นพัทธสีมา เพราะฉะนั้นจึงควรพูดให้ถูกว่า “งานฝังลูกนิมิต-ผูกสีมา”

ที่นี้พูดตามวินัยก่อน เรื่องวินัยก็คือ เมื่อเราสร้างวัดขึ้นมา หรือพระอยู่ในบริเวณที่เรียกว่าวัด ก็จะต้องมีเขตที่จะกำหนดว่า พระอยู่ในเขตแค่ไหนจะต้องมาประชุมกันเวลามีงานส่วนรวมที่เรียกว่า **สังฆกรรม**

หมายความว่า เรื่องสีมาเกิดขึ้นเพราะว่าชีวิตของพระตามพุทธบัญญัตินั้นอยู่กันเป็นสังฆะ หรือสงฆ์ คือเป็นหมู่หรือชุมชน และพระที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ที่เราเรียกว่าวัดนั้น เมื่อมีเรื่องส่วนรวมที่จะต้องทำ ก็มาประชุมตกลงกัน เรียกว่าทำสังฆกรรม

ปัญหาเกิดขึ้นว่า พระรูปใดบ้างอยู่ในหมู่นั้น หรือหมู่นั้น กำหนดแค่ไหน ที่จะต้องมาร่วมประชุม นี่แหละก็เลยต้องกำหนดเขตกันขึ้น เขตนั้นภาษาบาลีเรียกว่า “สีมา”

การตกลงกันกำหนดเขตนั้นไว้นั้นแหละเรียกว่า “ผูกสีมา”

จะเป็นสีมาได้ ก็ต้องมีลูกนิมิต

ถาม: สีมาเป็นอย่างไร แล้วลูกนิมิตมาอย่างไร?

พระธรรมปิฎก: การกำหนดเขตคือสีมานั้นก็ต้องมีเครื่องหมาย คนอื่นเขาจะรับรู้ด้วย และผู้ที่อยู่ภายในเขตเองก็จะได้ไม่ลืม จะได้ใช้เป็นที่ยกหนดว่าเราอยู่ในเขตหรือไม่ และก็รู้ว่าเขตของเราแค่ไหน

พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตวัตถุ ๘ ชนิดให้ใช้เป็นเครื่องหมายกำหนดเขตที่เรียกว่า **สีมา** สีมาก็คือเขต

วัตถุ ๘ ชนิดอย่างใดอย่างหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องหมายเขตได้ คือ ภูเขา ศิลา ป่าไม้ ต้นไม้ จอมปลวก หนทาง แม่น้ำ และน้ำ ถ้าใช้วัตถุที่ไม่มั่นคงทนทาน พัทธสีมาที่ผูกคือกำหนดกันไว้ ก็ไม่มั่นคงยั่งยืน มาถึงปัจจุบันจึงนิยมกันลงตัว เอาศิลาขนาดที่เป็นหลักเป็นฐาน

คำว่าเครื่องหมายในภาษาบาลีเรียกว่า นิมิต เพราะฉะนั้น วัตถุ ๘ อย่างที่ใช้กำหนดจึงเรียกว่า **“นิมิต”** หมายความว่า เป็นเครื่องหมาย เครื่องหมายของอะไร ก็คือเครื่องหมายของสีมา หรือเขตนั่นเอง เพราะฉะนั้น บางครั้งจึงเรียกเต็มๆว่า **“สีมานิมิต”** (เครื่องหมายของสีมา หรือเครื่องหมายเขต)

ได้บอกแล้วว่า ปัจจุบันนิมิตนั้นนิยมใช้ก้อนหิน หรือศิลา และตั้งใจแต่งให้เรียบบร้อยงดงามเป็นลูกกลมๆ ก็เลยเรียกว่า **“ลูกนิมิต”**

ถาม: เห็นข้างโบสถ์มีใบเสมาด้วย เป็นอะไรกันกับลูกนิมิตหรือเปล่า?

พระธรรมปิฎก: อันนี้เป็นของแถม วินัยไม่ได้กำหนดไว้ คือ เมื่อมีลูกนิมิตแล้ว แต่ลูกนิมิตนั้นฝังอยู่ในดิน มองไม่เห็น ต่อมาก็เลยนิยมทำแผ่นหิน แผ่นอิฐ หรือแผ่นไม้ ไว้เหนือหลุม หรือเรียงไว้บนกำแพงตรงเหนือหลุมที่ฝังลูกนิมิตไว้นั้น แล้วเรียกกันว่า “ใบเสมา” หรือ “ใบสีมา” เป็นที่สังเกตว่าลูกนิมิตอยู่ตรงนั้น

แท้จริงนั้น ถ้าใบสีมาเป็นศิลาที่ใหญ่พอ และปักติดลงไป ในดิน ก็ใช้ใบสีมานั้นเป็นนิมิตได้เลย ไม่ต้องมีลูกนิมิตต่างหาก แต่ปัจจุบันนี้นิยมกันให้มีทั้งลูกนิมิตและใบสีมา

จะผูกสีมา สงฆ์ต้องมาประชุมตกลงกัน

เมื่อกะเขตไว้แล้ว และได้วัดฤกษ์ที่เป็นนิมิตแล้ว สงฆ์ก็มาประชุมกัน การประชุมกันนี้ก็ประสงค์เป็นสังฆกรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งตกลงกันว่า เหนือนี้เขตสีมา ซึ่งมีนิมิต เช่นก้อนหินเป็นเครื่องหมายกำหนด ก้อนนี้ๆ สำหรับทิศนี้ๆ นิยมให้มี ๘ ทิศ เขตก็จะเป็นไปตามลูกนิมิต เมื่อวางลูกนิมิตไว้แล้ว พอตั้งเส้นลากโยงจากลูกหนึ่งไปลูกหนึ่งๆ แล้วรูปร่างเขตก็เกิดขึ้นมา ปัจจุบันนิยมว่ามี ๘ ลูก นี่เป็นความนิยมนะ ไม่ได้หมายความว่าความจำเป็น

ขอแถมแทรกตรงนี้ขึ้นมานิดหนึ่งว่า ได้เกิดประเพณีปฏิบัติในเชิงวัฒนธรรมขึ้นมา ให้เพิ่มนิมิตอีกลูกหนึ่งเป็นลูกที่ ๙ อยู่ตรงกลาง เลยเรียกเป็นลูกประธาน ลูกตรงกลางอันที่จริงไม่ได้เป็นเขตอะไร แต่ก็พลอยเรียกเป็นลูกนิมิตไปด้วย ก็ถือว่าเป็นลูกแถมตามประเพณีก็แล้วกัน ส่วนของจริงก็คือลูกที่อยู่ข้างๆ ที่ชักเส้นถึงกันเป็นกำหนดเขต ซึ่งนิยมมีทั้งหมด ๘ ลูก

จากนั้นสงฆ์ก็มาประชุมกันแล้วก็ตกลงกำหนดว่า นี่นะ ที่เราใช้ก่อนหินหรืออะไรก็แล้วแต่ เป็นนิมิตนี้ ในทิศนั้นใช้อันนี้เป็นนิมิต ทิศนั้นใช้อันนี้เป็นนิมิต ตกลงกันแล้วก็สวดประกาศว่า เอาแล้วนะ สงฆ์คือที่ประชุมได้สมมติ คือมีมติร่วมกันกำหนดสีมาคือเขตชุมนุมสงฆ์ไว้ การประชุมสงฆ์ทำการนี้ เป็นสังฆกรรมที่เรียกว่า **สมมติสีมา** (ภาษาบาลีเรียกว่า “สีมาสมมติ”)

ที่ว่าสมมติสีมา ก็คือทำให้เป็นเขตที่มีขึ้นด้วยการสมมติ หมายความว่า มีขึ้นโดยมติร่วมกัน ไม่ใช่เป็นของธรรมชาติ คำว่าสมมติแปลว่ามติร่วมกัน การทำให้เป็นเขตที่เกิดจากมติร่วมกันนี้ เรียกว่า การ**สมมติสีมา** ซึ่งเป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่ง

สังฆกรรมนี้เป็นจุดสำคัญ เพราะว่าเมื่อทำสังฆกรรมนี้แล้ว ที่ในบริเวณนั้นก็เรียกว่าเป็น **พัทธสีมา** แปลว่า สีมาที่ผูกแล้ว คือเป็นเขตที่สงฆ์ได้กำหนดขึ้นแล้ว เมื่อยังไม่ผูกก็ยังไม่เป็นพัทธสีมา แต่สำนวนไทยเราพูดว่าผูกพัทธสีมา

ที่จริงเราผูกสีมานี้ให้เป็น “**พัทธสีมา**” คือ ให้เป็นเขตที่สงฆ์ได้ตกลงกันผูกคือกำหนดไว้แล้ว นี่คือสาระสำคัญ

สีมาที่ไม่ต้องผูก ก็มี

มีความรู้เพิ่มเติมอีกว่า ความจริงสีมานี้ไม่จำเป็นต้องผูกก็ได้ แต่วันนี้เราพูดถึงเฉพาะสีมาที่ผูกซึ่งเรียกว่าพัทธสีมา แต่ที่จริงสงฆ์ไม่จำเป็นต้องผูกสีมาก็ได้ คือถือตามกำหนดเขตที่มีอยู่แล้ว หมายความว่า บ้านเมืองเขามีกำหนดเขตเป็นตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้นอยู่แล้ว สงฆ์คือพระส่วนรวมก็ถือสีมาคือเขต

ตามนั้น ถ้าถือตามนั้นก็เป็นการันว่าไม่ต้องมาประชุมสมมติขึ้น คือไม่ต้องสมมติสีมา

อย่างไรก็ตาม ถ้าถือตามกำหนดของบ้านเมืองเป็นต้น ก็อาจจะลำบาก เช่นว่าเมื่อถือตามตำบล เมื่อเขตตำบลมีแค่นั้น พระที่อยู่ในตำบลนั้นถึงคราวมีเรื่องส่วนรวมต้องมาประชุมร่วมกันหมด ชาติองค์เดียวไม่ได้ และถ้าพระองค์ไหนที่อยู่นอกเขตผ่านเข้ามาในเขตตำบลนั้น ก็ต้องมาเข้าที่ประชุม แล้วใครจะไปตามไหว ถ้าปฏิบัติไม่ได้ตามนี้ก็กลายเป็นว่าสังฆกรรมนั้นเป็นโมฆะ เพราะฉะนั้นการผูกสีมาจึงสะดวกกว่า

สีมาชนิดที่ว่าพระสงฆ์ไม่ได้มาประชุมตกลงกันกำหนดขึ้น แต่ถือตามเขตบ้านเมือง หรือถ้าอยู่ในป่าในทะเลที่เป็นของธรรมชาติ ก็เอาระยะหรือเนื้อที่เป็นกำหนด (เช่นในป่า ให้วัดจากศูนย์กลางออกไปโดยรอบด้านละ ๗ อัฒจันทร์ คือด้านละประมาณ ๙๘ เมตร) อย่างนี้ ก็เป็นสีมาอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า **อพัทธสีมา**

เป็นการันว่ามี **สีมา** คือเขตที่ผู้อยู่ภายในต้องมาร่วมทำสังฆกรรม ๒ ประเภท คือ

๑. **พัทธสีมา** เขตที่สงฆ์ได้ตกลงกันกำหนดขึ้น

๒. **อพัทธสีมา** เขตที่สงฆ์ไม่ได้กำหนด แต่ถือตามบ้านเมืองเป็นต้น

สีมากำหนดตัวผู้ต้องเข้าร่วมสังฆกรรม

ขอถามอีกหน่อยเรื่องวิวัฒนาการทางฝ่ายสงฆ์เอง เดิมนี้ หลักการหรือสาระสำคัญในเรื่องนี้ก็อย่างที่พูดแล้วว่า พระที่อยู่ใน

สีมาคือเขตเดียวกัน เมื่อมีเรื่องราวก็ต้องมาร่วมกันพิจารณา ต่อมาภายหลัง ท่านคงจะไม่สะดวกแล้วก็อาจจะเอาความสะดวกเข้าว่าคือที่จริงเครื่องกำหนดความสามัคคี หรือความพร้อมเพรียงพร้อมกันก็ควรจะต้อง ทั้งวัด หมายความว่าจะต้องผูกเขตกำหนดกันทั้งวัด แต่ต่อมาท่านกำหนดเอาเฉพาะสถานที่ประชุมกันจริงๆ อย่างที่เราทำกัน

ปัจจุบันนี้กำหนดเอาเฉพาะตรงที่มาประชุมกัน ก็เลยกลายเป็นว่าพระในวัดที่อยู่นอกโบสถ์ก็อยู่นอกสีมาที่กำหนด คือข้างนอกลูกนิมิตที่กำหนด เวลามีประชุมก็ไม่ต้องเข้าร่วมประชุมก็ได้ กลายเป็นเอาสะดวกเข้าว่า เดียวนี้ก็เป็นอย่างนี้ พระในวัดที่ไม่ได้มาในโบสถ์ ถึงไม่มากก็ไม่เป็นไร

ตามหลักนั้น เมื่ออยู่ในสีมา ถ้ามาประชุมไม่ได้ เช่นป่วย ก็ต้องมอบฉันท์[†] เป็นที่มาของระเบียบการประชุมสภาเป็นต้นที่เอาคำศัพท์ของท่านมาใช้ ซึ่งมาจากเรื่องการประชุมของพระนี่แหละ หากไม่ได้ดำเนินการตามพุทธบัญญัติ สังฆกรรมก็เป็นโมฆะ

เป็นอันว่า ตามประเพณีที่เป็นวิวัฒนาการยุคหลัง นิยมผูกสีมาเฉพาะตัวสถานที่ที่จะใช้เป็นที่พักประชุม คือที่ตัวอาคารอุโบสถหรือตัวโบสถ์

ถาม: แต่พระที่อยู่ในสีมาที่จะต้องมาประชุม หมายถึงพระในวัดนั้นใช่ไหม

[†] ถ้าเป็นการสวดปาติโมกข์ พระที่อาพาธมอบปาริสุทธิ คือ แจงความบริสุทธิ์ของตนให้เพื่อนภิกษุไปบอกแจ้งแก่ที่ประชุมสงฆ์

พระธรรมปิฎก: ตามกำหนด อย่างน้อยพระที่อยู่ในเขตต้องมาประชุม แต่พระที่อื่นจะมาร่วมประชุมในบางเรื่องก็ได้

ถาม: ในเขตนี้หมายถึงเขตไหน

พระธรรมปิฎก: ก็เขตที่เรากำหนด ซึ่งมีลูกนิมิตเป็นที่กำหนด

ถาม: ก็มีแต่พระในโบสถ์ซี

พระธรรมปิฎก: ใช่ เดียวนี้กลายเป็นว่าเอาสะดวก จึงได้เป็นอย่างนี้ คือกลายเป็นว่าเราจะเอาใครมาประชุมก็ไปนิมนต์ ที่จริงไม่ต้องนิมนต์เพราะเป็นเรื่องของกิจการงานในความรับผิดชอบ เป็นหน้าที่เลย โดยหลักการนั้นคือหน้าที่รับผิดชอบ เมื่อมีเรื่องส่วนรวมต้องมาประชุม คือทั้งสองฝ่าย

๑. สมาชิกแต่ละบุคคลมีหน้าที่รับผิดชอบต้องมาประชุม ถ้าไม่มาก็มีความผิด
๒. ที่ประชุม ถ้าไม่รอให้ครบ การประชุมของตัวเองก็ไม่มีผล เป็นโมฆะ

ทั้งสองฝ่ายอาศัยซึ่งกันและกัน นี่คือหลักความรับผิดชอบ แล้วก็เป็นเรื่องของการปกครองหรือบริหารร่วมกัน อันนี้คือสาระสำคัญ

เป็นอันว่า ปัจจุบันนี้เอาสะดวกเข้าว่า จึงเหลือแต่เพียงว่ามีสีมาแค่สถานที่ประชุม ตามที่เรามีลูกนิมิต เช่นบวชพระ เดียวนี้กลายเป็นว่าผู้ที่จะบวชไปเลือกนิมนต์พระมา แทนที่จะเป็นเรื่อง

ของที่ประชุมซึ่งพระทุกองค์ต้องรับผิดชอบ เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นต้องมาประชุมเอง มันกลับกันเสีย อันนี้เป็นความมั่ววุ่นประกอบ

นี่เป็นข้อคิดที่ชาวพุทธจะต้องรู้ไว้ เพื่อว่าต่อไปอาจจะมิทางฟื้นฟู อย่างน้อยต้องพยายามรักษาสาระไว้ มิฉะนั้นจะเหลือแต่รูปแบบและเพี้ยนกันไปเรื่อย

เอาเป็นว่า ปัจจุบันนี้ผูกสีมาเฉพาะเขตที่กำหนดเป็นที่ประชุม เมื่อใครเข้ามาในสีมาแล้วถ้าเป็นพระภิกษุต้องเข้าที่ประชุม ถ้าไม่เข้าก็ทำให้สังฆกรรมเสีย และระหว่างที่มีสังฆกรรมอยู่จะมีภิกษุอื่นเข้ามาในเขตไม่ได้ ถ้ามีก็ต้องเข้าที่ประชุมหมด ทีนี้ระหว่างที่ทำสังฆกรรมถ้าเกิดมีพระอื่นเข้ามาในเขต ก็จะทำให้สังฆกรรมเสียได้ ในบางวัดก็เลยต้องคอยระวังเพราะมีสีมาใหญ่ ต้องมีคนคอยดูว่ามีพระอื่นมาไหม

เดี๋ยวนี้ก็ยังมียาวัดที่ผูกสีมาทั้งวัด ในเมืองไทยนี้ดูเหมือนจะมีอยู่ ๒ วัด คือ วัดราชบพิตร กับวัดราชประดิษฐ์ ถ้าผูกสีมาไว้ทั้งวัดจะมีชื่อต่อท้ายว่า “สถิตมหาสีมาราม” คือ ผูกสีมาทั้งวัดเลย เพราะฉะนั้นอย่างวัดที่ว่านี้ เวลาทำสังฆกรรม พระทั้งวัดต้องเข้าที่ประชุมทั้งหมด และต้องมีโยมไปเฝ้าประตูวัด

โบสถ์อยู่ในสีมา

ถาม: ของเรานี้คงเฉพาะที่โบสถ์

พระธรรมปิฎก: ก็ได้แค่นั้นแหละ เพราะเป็นเรื่องของวิสุทธคามสีมาที่เป็นประเพณีของบ้านเมืองลงไปแล้ว อยากรจะแทรกนิตหนึ่งก่อน คือว่าพระพุทธเจ้ากำหนดเรื่องเขตทำสังฆกรรม

เขตสามัคคีของสงฆ์ที่ผู้อยู่ในเขตต้องมาร่วมประชุม เขตนี้ไม่จำเป็นต้องมีอาคารก็ได้เพราะมันเป็นเขต แต่พระองค์ก็ทรงมีพุทธานุญาตให้มีตัวอาคารสำหรับเป็นที่ประชุมได้ เรียกว่า **โรงอุโบสถ**

อุโบสถก็เกิดขึ้นจากจุดนี้ คือจากพุทธบัญญัติที่ว่า เมื่อมีการประชุมขึ้นในสัปดาห์นี้ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สร้างตัวอาคารขึ้นมาสำหรับเป็นที่ประชุมได้เรียกว่า **อุโบสถัคคะ** หรือ **อุโบสถาคาร**

อุโบสถที่จริงไม่ใช่ชื่อสถานที่ แต่เราเรียกสั้นๆ แบบไทย ชื่อเต็มว่า อุโบสถัคคะ หรืออุโบสถาคาร ไทยเราซึ่งเกียจเรียกยาวอย่างนั้นก็เรียกแค่ **อุโบสถ** แถมอุโบสถก็ยังยาวไป เลยตัดให้เหลือ **โบสถ์** อีก สั้นเข้าไปทุกที แต่เรียกง่ายขึ้น

เป็นธรรมดาว่า ถ้าจะมีโบสถ์ ก็ต้องสร้างโบสถ์ไว้ภายในสีมา หรือเท่ากับสีมา

ถาม: มีคำว่าพระอุโบสถ กับอุโบสถ ถ้าเป็นพระอุโบสถนี้เป็นอย่างไร

พระธรรมปิฎก: อ้อ นี่เป็นเรื่องของเมืองไทย ที่มีวัดหลวง กับวัดราษฎร์ เท่านั้นเอง ของวัดหลวงก็เรียก “พระอุโบสถ”

ทำไมอาคารที่ประชุมจึงเรียกว่า โรงอุโบสถ เพราะฉะนั้นสังฆกรรม คืองานส่วนรวมที่ต้องทำประจำอยู่เสมอก็คืออุโบสถ **อุโบสถ** ก็คือการที่พระไปประชุมกันทุกวันกลางเดือน และวันสิ้นเดือน ที่เรียกว่า วันพระกลางเดือน และวันพระสิ้นเดือน เพื่อจะสวดปาติโมกข์ชักซ้อมวินัย อุโบสถนี้ต้องทำเป็นประจำ ส่วนสังฆ

กรรมอื่นก็แล้วแต่ฤดูกาลบ้าง แล้วแต่เรื่องจะเกิดขึ้นบ้าง อุโบสถที่ต้องทำเป็นประจำนี้ ก็เลยเป็นที่มาของชื่ออาคารนี้ คือเป็นอาคารสำหรับทำอุโบสถ อาคารอุโบสถก็เกิดขึ้นมาอย่างนี้

เป็นอันว่าเรื่องสีมากับเรื่องโบสถ์นั้นสัมพันธ์กัน ทีนี้ก็ตอบหมดข้อความเมื่อที่แล้ว

ถาม: การผูกสีมา ต้องผูกด้วยอะไรหรือเปล่า

พระธรรมปิฎก: คำว่า “ผูก” นี้เป็นเพียงสำนวนภาษา “ผูก” ในที่นี้หมายความว่าที่ประชุมตกลงกำหนดเขตโดยหมายรั้วร่วมกันว่า ทิศนี้มีวัดตุนีเป็นเครื่องหมาย ทิศนั้นมีวัดตุนีนั้นเป็นเครื่องหมาย การทำอย่างนี้ คือตกลงพูดกันบอกกันในที่ประชุมสงฆ์แล้วประกาศอย่างนี้ ท่านเรียกว่า “ผูกสีมา” เป็นเพียงสำนวน

ถาม: มีกฎมีเกณฑ์อะไรหรือเปล่า

พระธรรมปิฎก: อ้อ ก็ต้องประชุมสงฆ์ก่อน

ถาม: แล้วมีเกณฑ์ที่กำหนดว่าจะต้องกว้างยาวเท่าไรหรือไม่

พระธรรมปิฎก: อ้อ ก็ต้องมีกำหนดเขต ตามวินัยวางไว้ว่าสีมาจะต้องจุพระไม่น้อยกว่า ๒๑ รูป เพราะมีสังฆกรรมบางอย่างที่ต้องใช้พระ ๒๐ แล้วก็มีตัวบุคคลที่รับสังฆกรรมนั้นอีก ๑ รวมเป็น ๒๑ น้อย่างต่ำ แล้วก็ใหญ่ไม่เกิน ๓ โยชน์ นี่คือกำหนดเขต

เมืองไทยหนุนพระวินัย ด้วยประเพณี “พระราชทานวิสุงคามสีมา”

ที่นี้ก็ไปเรื่อง **วิสุงคามสีมา** เนื่องจากว่าตอนนี้สงฆ์จะผูกสีมาเป็นเขตของตัวเอง เขตนี้ต้องได้รับอนุญาตจากบ้านเมือง หมายความว่าบ้านเมืองอยู่ในปกครองของเขา ไม่ใช่เอาที่ไหนเป็นของตัวเองได้ตามชอบใจ ก็เลยมีประเพณีในเมืองไทย ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินอุปถัมภ์พระศาสนาพระราชทานให้ เรียกว่า **พระราชทานวิสุงคามสีมา**

วิสุงคามสีมา แปลว่า เขต (ของสงฆ์) ที่แยกจากบ้าน หมายความว่าแยกจากเขตของบ้านเมือง กล่าวคือ พระเจ้าแผ่นดินในฐานะเป็นองค์อุปถัมภ์พระศาสนา ทรงมีพระราชประสงค์จะให้สงฆ์สบายใจว่ามีเขตของท่านเอง จะได้ทำกิจกรรมของท่านเป็นอิสระ ก็พระราชทานที่ดินเขตนั้นๆ มา เรียกว่า **วิสุงคามสีมา** เป็นอันว่ามีประเพณีพระราชทานวิสุงคามสีมาในประเทศไทย

ถาม: ประเทศอื่นเป็นอย่างไร

พระธรรมปิฎก: ประเทศอื่นไม่ทราบว่าเขามีประเพณีนี้หรือไม่ ยังไม่ได้หารายละเอียด ถ้าถามว่าไปอยู่อเมริกาจะทำอย่างไร พระก็คือเอาเขตที่ได้ซื้อที่ดินมาสร้างวัด และทางการออกโฉนดให้ ก็ถือว่านี่เป็นที่ที่เป็นเขตของเรา ที่เรามีสิทธิ์จะจัดการได้ ในเมืองไทยโบราณชาวบ้านมากมายอยู่กันมา มีที่โดยไม่มีโฉนด ความจำเป็น

ของพระเกิดก่อนชาวบ้าน เพราะต้องมีการกำหนด เขตแยกไว้ให้ชัด แต่เดี๋ยวนี้ชาวบ้านก็กำหนดแล้ว ส่วนของพระมีมาเดิมก็คือบ้านเมืองพระราชทานวิสุงคามสีมา แปลว่าได้เขตแยกจากบ้าน

พอได้เขตแยกจากบ้านก็เป็นเขตของสงฆ์ พระก็เอาที่นี้มา กำหนดผูกสีมาได้เพื่อให้เป็นพัทธสีมา เพราะฉะนั้นพัทธสีมาก็จึงต้องอิงอาศัยวิสุงคามสีมา เราจึงต้องรอพระราชทานวิสุงคามสีมา ก่อน

ตอนนี้วัดญาณเวศกวันได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เรียบร้อยแล้ว ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๒ เมื่อได้อันนี้มาแล้ว เราก็เอาที่นี้มาใช้ แต่จะผูกแค่ไหนภายในเขตนี้ ก็แล้วแต่เรา

ถาม: เวลาในหลวงท่านพระราชทานมานี้ พระราชทานตามเนื้อที่ของบริเวณวัด หรือเนื้อที่ของบริเวณโบสถ์

พระธรรมปิฎก: เดี่ยวนี้ก็เอาแค่บริเวณที่ตั้งโบสถ์ มิฉะนั้นคงจะกินที่ของบ้านเมืองมากมาย เพราะเดี๋ยวนี้วัดเยอะเหลือเกิน จึงมีประมาณกันว่าไม่กินเท่านั้นๆ แล้วทางบ้านเมืองก็ประกาศถวายให้เป็นวิสุงคามสีมา เมื่อได้รับแล้วก็มากำหนดพัทธสีมากันขึ้น แต่ความจริงนั้น ตอนนีเหมือนกับว่าเรามีสีมาที่ไม่ต้องผูก ซึ่งเป็นเขตที่กำหนดได้ง่าย ไม่ต้องเอาทั้งตำบล ทั้งอำเภอ เพราะถึงแม้ถ้าเราไม่ผูก ตอนนีเราก็มีวิสุงคามสีมา เท่ากับมีเขตที่กำหนดแยกจากบ้านเมืองแล้ว

มีเกร็ดแทรกเข้ามาว่า เรื่องนี้ในสมัยโบราณถือกันจริงจัง และให้ความสำคัญมาก ใครเข้าไปอยู่ในเขตนี้แล้วเป็นอันพันภัย ราชการเลย แม้ว่าพระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจทั้งแผ่นดิน แต่เขตนี้ยกให้สงฆ์แล้ว พระองค์ก็ไม่เข้ามารุกร้า เพราะฉะนั้นสมเด็จพระโตเมื่อถูกในหลวงรัชกาลที่ ๔ จับได้ ท่านก็ไปอยู่ในโบสถ์ แล้วก็บอกว่า ท่านพันเขตพระราชอำนาจของรัชกาลที่ ๔ แล้ว อย่างที่เอามาเล่ากันเป็นเรื่องสนุกๆ เป็นเกร็ด

เมื่อครั้งที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชประชวรหนัก ใกล้จะสวรรคต พระเพทราชากับขุนหลวงสรศักดิ์ยกทหารมาล้อมวัง ถ้าพระนารายณ์มหาราชสวรรคตเมื่อไร พวกขุนนางทั้งหลาย ที่พระเพทราชากับพระเจ้าเสือไม่พอใจ ก็คงจะถูกจับฆ่า ตอนที่สมเด็จพระนารายณ์อยู่เขายังทำอะไรไม่ได้ แต่ตอนนี้ประชวรหนักจะสิ้นแล้ว เมื่อเขาเอาทหารล้อมวังก็ไม่มีทางไป แม้ว่าพระนารายณ์จะยังมีอำนาจอยู่ แต่ก็ทำอะไรไม่ได้

พระองค์ทรงส่งสารพวกขุนนางข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่จะต้องสิ้นชีวิต ก็เลยให้คนของพระองค์ไปนิมนต์สมเด็จพระสังฆราชมา พร้อมทั้งพระสงฆ์ให้ครบทำสังฆกรรมได้ พอพระสงฆ์มาที่วัง สมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ทรงประกาศยกวังถวายเป็นของสงฆ์

เมื่อเป็นสีมาของสงฆ์แล้ว พระสงฆ์ก็ทำสังฆกรรมได้ จึงใช้วังเป็นเหมือนโบสถ์ สมเด็จพระสังฆราชก็นำพระสงฆ์ประกอบสังฆกรรมบวชพวกเจ้านายข้าราชการผู้ใหญ่ที่รู้อยู่ว่าอาจจะต้องถูกจับหรือถูกฆ่า พอบวชเสร็จแล้วก็พาไปวัด เพราะเมื่อเป็นพระ

แล้วพวกทหารฝ่ายที่จะกำจัดก็ทำอะไรไม่ได้ เป็นอันว่าพระสงฆ์พาพระบวชใหม่ขึ้นไปวัด ก็เลยช่วยพวกข้าราชการและเจ้านายเหล่านั้นไว้ได้

นี่เป็นตัวอย่างเรื่อง que แสดงความสำคัญของสีมา ซึ่งประเพณีไทยได้ถือเป็นเรื่องจริงจางว่า ใครไปอยู่ในเขตสงฆ์ก็เป็นอันพ้นภัยแผ่นดิน แม้แต่องค์ราชาก็ยังทำอะไร ที่เล่ามานี้เป็นเพียงเรื่องแทรก ตอนนี้ก็คิดว่าจบเรื่องวิสุตคามสีมา

การมีสีมา ทำให้วัดมีฐานะเต็มบริบูรณ์

ข้อ ขอเพิ่มอีกนิดหนึ่ง ในแง่กฎหมายบ้านเมือง ในฐานะเป็นรัฐที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักเป็นศาสนาประจำชาติ บ้านเมืองก็เข้ามาเกี่ยวข้อง

นอกจากมีประเพณีพระราชทานวิสุตคามสีมา ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญแก่สีมา ที่เป็นเขตของสงฆ์ โดยทางราชการบ้านเมืองให้เกียรติไม่เข้าไปยุ่ง อย่างเรื่องสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่พูดไปแล้ว ยังมีข้อที่ควรทราบอีกอย่างหนึ่ง คือกฎหมายปัจจุบัน ได้กำหนดสถานะวัดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๑) ว่า **วัดมี ๒ อย่าง** คือ

- (๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุตคามสีมา
- (๒) สำนักสงฆ์

จึงกลายเป็นว่า เรื่องพระราชทานวิสุงคามสีมานี้ได้มีความหมายโยงไปถึงประเภทวัดด้วย คือ เมื่อได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว จึงจะเป็นวัดที่มีฐานะเต็มบริบูรณ์แท้จริง

ถ้ายังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา อย่างวัดเราก่อนหน้านี้ ก็เป็นสำนักสงฆ์ แม้จะได้ตั้งขึ้นตามกฎหมาย โดยมีประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ก็ยังเป็นสำนักสงฆ์

ส่วนสำนักสงฆ์ที่เรียกกันทั่วไปนั้น เป็นสำนักสงฆ์เถื่อน คือเรียกกันไปเอง แต่โดยทางการจะมีฐานะเป็นสำนักสงฆ์ได้ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเป็นวัดประเภทสอง ที่นี้ พอได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ก็กลายเป็นวัดประเภทหนึ่ง

เกี่ยวกับเรื่องโบราณราชประเพณี ยังมีเรื่องควรทราบต่อไปอีก เช่นการแบ่งวัด เป็นวัดราษฎร์ กับวัดหลวง ซึ่งทางการเรียกว่า พระอารามหลวง กับ วัดราษฎร์

พระอารามหลวงก็แบ่งไปอีก เป็นชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี ชั้นสามัญ

แต่อันนี้เป็นส่วนของความรู้เกี่ยวกับเรื่องวัด ถ้าจะให้สมบูรณ์จึงต้องพูด ๒ เรื่องคู่กัน คือความรู้เรื่องวัด กับเรื่องสีมา

๒. งานผูกสีมา ตามวัฒนธรรมไทย

การผูกสีมา พัฒนาเป็นงานบุญของคนไทย

ถาม: สุดท้าย อยากจะทราบขั้นตอน และรูปแบบตามประเพณี หรือวัฒนธรรมที่ทำกันมาในเรื่องการผูกสีมา นี้ หรือว่าจะทำตามรูปแบบที่เป็นพุทธบัญญัติ ว่าจะต้องทำขั้นตอนอย่างไร ต้องใช้เวลาเท่าไร

พระธรรมปิฎก: อย่างที่กล่าวแล้วว่า การผูกสีมาเป็นเรื่องในส่วนของพุทธบัญญัติ กับในส่วนของวัฒนธรรมประเพณี ส่วนที่เป็นแก่นแน่นอนที่จะต้องมี คือส่วนของพุทธบัญญัติ แต่ส่วนของวัฒนธรรมประเพณีนั้นก็แล้วแต่เราจะเอาแค่ไหน และเลือกปรับเปลี่ยนไปตามสมควร

ได้พูดไปแล้วในส่วนของแก่นคือตัวพุทธบัญญัติ ที่นี้ก็พูดในแง่วัฒนธรรมประเพณีบ้าง เริ่มต้นก็คือว่า เรื่องของพระพุทธรูปศาสนาเราถือว่าเป็นเรื่องของพุทธบริษัท ๔ ไม่ว่าจะอะไร แม้จะเป็นเรื่องของพระสงฆ์ เราก็จะให้ญาติโยมคฤหัสถ์ได้มีส่วนร่วม ซึ่งโดยมากก็จะเป็นการร่วมในแง่ที่มาสนับสนุนส่งเสริมอุปถัมภ์ เริ่มตั้งแต่องค์พระมหากษัตริย์ที่ทรงอุปถัมภ์ด้วยการถวายวิสุงคามสีมาอย่างนี้ ญาติโยมก็มาร่วม แล้วแต่เรามีส่วนไหนที่จะเปิดโอกาสให้ญาติโยมได้ร่วมก็เปิดโอกาสให้เข้ามา โดยวิธีนี้ก็จึง

เกิดประเพณีงอกขึ้นมาในงานผูกสีมา แทนที่จะเป็นเพียงสังฆกรรม ก็กลายเป็นงานพิธี มีอะไรใหม่ๆ เกิดขึ้นมา

การร่วมของชาวบ้านในเมืองไทยก็คือเรื่องที่เราเรียกว่า การทำบุญ ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ ดังนั้นประเพณีการทำบุญที่เนื่องด้วยการผูกสีมาก็เข้ามา นอกจากเลี้ยงพระเป็นต้นแล้ว ตามปรกติชาวบ้านจะเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือทุกอย่างที่จะให้พระทำกิจของท่านได้สะดวก นี่เป็นแกนสำคัญ แต่ไม่ใช่แค่นั้น ชาวบ้านยังเห็นว่าการได้มามีส่วนร่วมทำอะไรในเรื่องนี้เป็นบุญเป็นกุศลทั้งนั้น และสิ่งที่ทำในงานนี้ก็ไปหมด

เห็นลูกนิมิตศักดิ์สิทธิ์ เลยปิดทองกันใหญ่

ฉะนั้น **ลูกนิมิต** ก็กลายเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เพราะงานผูกสีมา ต้องอาศัยนิมิต นิมิตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าไม่มีนิมิตก็ผูกสีมาไม่ได้ นิมิตที่เป็นองค์ประกอบสำคัญก็เลยกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทีนี้อะไรที่เกี่ยวกับลูกนิมิต เช่น หวายสาแหรก ก็ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาอีก ดึงกัน แยกกันเลย มีดตัดสาแหรก มีดตัดหวาย ก็ศักดิ์สิทธิ์อีก อะไรๆ ไม่รู้ ศักดิ์สิทธิ์ไปหมด ใครๆ ก็อยากได้

ความจริงในแง่หนึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เป็นอนุสรณ์สำคัญ ถ้าไม่มองในแง่ความศักดิ์สิทธิ์ ใครๆ ก็อยากได้ไปเป็นอนุสรณ์ แต่ไม่ใช่แค่อนุสรณ์ธรรมดา อนุสรณ์มีความศักดิ์สิทธิ์ในความหมายทางจิตใจที่ลึกซึ้งเข้าไปอีก พอนิมิตศักดิ์สิทธิ์ ทีนี้ปิดทองก็ตามมาอีก ชาวบ้านเขาอยากร่วมอุปัถุมภ์อยู่แล้ว การปิดทองก็ชอบอยู่แล้ว เมื่อทำกันนานๆ ไป เรื่องก็อาจจะชักบานปลาย

ทีนี้ถ้าพระถือโอกาสหาเงินก็ไปกันใหญ่ จนเมืองไทยปัจจุบันนี้ชักจะกลายเป็นว่า เวลาจัดงานฝังลูกนิมิตผูกสีมา ก็พากันเน้นที่การหาเงินไปหมด คิดว่าทำอย่างไรจึงจะหาเงินได้มากๆ ก็ต้องจัดงานให้ใหญ่ที่สุด แล้วก็มึหลายๆ วัน มีดนตรี มีมหรสพต่างๆ และโฆษณากันใหญ่ ทำป้ายติดไปตามสี่แยก หรือข้างถนนใหญ่ บางที่ทั่วประเทศ บางที่ติดกันเป็นปีๆ แล้วก็ชอบมาจัดงานเอาตอนตรุษจีน อันนี้เป็นเรื่องประเพณีขยายมา คือประเพณีทำบุญนั่นเอง

การที่ชาวบ้านอยากได้บุญ เลยกกลายเป็นจุดที่มาบรรจบกับพระในเรื่องที่ว่า ถ้าไม่ระวังแล้วจะเป็นจุดเสื่อม ก็คือกลายเป็นเรื่องหาเงินทองไป ซึ่งเดี๋ยวนี้เป็นไปมาก จึงเป็นจุดที่เราคงจะต้องระวังว่า จะทำอย่างไรให้ได้สาระ ไม่ใช่มาติดแค่ว่าจะหาเงิน

ตอนนี้ก็ถึงจุดแยกแล้วว่า ทำอย่างไรจะให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ที่แท้จริง ในส่วนสังฆกรรมก็แน่นอนอยู่แล้วว่าเป็นเรื่องของพระสงฆ์ แต่ชาวบ้านควรจะได้ประโยชน์อะไรเพิ่มขึ้นอีก ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องหาเงิน ก็ต้องมาช่วยกันคิด

การหาเงินก็มาจากเรื่องเดียวกัน คืออย่างที่บอกแล้วว่า ชาวบ้านเห็นอะไรที่เกี่ยวกับสีมาเป็นศักดิ์สิทธิ์ไปหมด จุดนี้จะใช้หาเงินก็ได้ แต่ถ้าไม่หาเงินแล้วเราจะทำอย่างไรให้เกิดความหมายที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่บอกว่าได้บุญๆ แล้วก็ไม่รู้ว่าจะไร ก็จึงเป็นจุดสำคัญว่าพวกเราต้องช่วยกันคิด

ปิดทองลูกนิมิตอย่างไร ให้ได้บุญจริง ๆ

อย่างปิดทองลูกนิมิตนี้ จะเอาใหม่ ในเมื่อมันไม่ใช่ตัววินัย หรือพุทธบัญญัติ ซึ่งมีแค่ว่ามีลูกนิมิตที่ทางพระใช้กำหนดเอา ก็จบเรื่อง แต่จะปิดทองใหม่ นี่เป็นประเพณี ถ้าเราตกลงให้มีการปิดทองก็เป็นการอนุรักษ์ประเพณี แต่จะปิดทองเพื่อหาเงิน หรือจะเพียงให้ชาวบ้านได้บุญ แค่นั้นพอไหม สมมุติว่าเราไม่มุ่งหาเงิน แต่แค่ชาวบ้านบอกว่าได้บุญจากปิดทอง พอไหม? หรือว่าเราควรจะให้อะไรที่เป็นความหมายเป็นสาระยิ่งกว่านั้น อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องคิด นี่อาจตามว่าเป็นจุดบรรจบ หรือจุดแยกที่สำคัญ

ถ้าพูดสั้นๆ ก็คือ ถ้าเรายอมให้มีการปิดทองลูกนิมิต ก็คือเราไม่หักหาญตัวประเพณี แต่เราช่วยอนุรักษ์ประเพณีด้วย แต่พร้อมกันนั้น เราก็ควรใช้ประเพณีเป็นโอกาสที่จะช่วยให้ประชาชนได้ประโยชน์ที่เป็นแก่นสารจากพระพุทธศาสนาด้วย รวมทั้งเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกัน เราจะจัดอะไรให้ได้สาระในงานบุญ

ส่วนร่วมของคฤหัสถ์จะมีอีกตอนหนึ่ง คือตัวพิธี หรือตอนสังฆกรรมในการผูก

จะขอเล่าให้ฟังถึงกิจกรรมที่วัดทั้งหลายนิยมทำกัน นอกจากโฆษณาขันตีที่ และมีมหาสพใหญ่ๆ แล้ว ก็มุ่งหาเงินด้วยวิธีต่างๆ เช่นบางวัดก็ตั้งลูกนิมิตไว้รอบโบสถ์เป็นจุดๆ เสร็จแล้วก็จัดที่นั่งให้พระประจำอยู่ที่ลูกนิมิตแต่ละลูก พร้อมทั้งมีขนนํ้ามนต์ไว้ประจำ พอมีใครมาปิดทอง ก็พรมนํ้ามนต์ให้ ทำอยู่อย่างนี้ ชาวบ้านก็อยากจะได้บุญปิดทองด้วย พรมนํ้ามนต์ด้วย การ

ปฏิบัติในรูปนี้ ทำกันมาก ทีนี้เราจะเอาอย่างไร ก็ไม่จำเป็นต้องรีบคิด

อาตมาเคยคิดไว้บ้าง เช่นว่า เมื่อเราไม่มุ่งหาเงินแล้ว ถ้าเราอนุวัตรยอมตามประเพณีว่าให้มีการปิดทอง ก็เป็นการให้โอกาสชาวบ้านได้มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นโอกาสที่เขาจะได้ทำอะไรบ้าง ไม่ใช่มาเฉยๆ และไม่ได้ทำประโยชน์อะไร อย่างน้อยก็ได้มีส่วนร่วมคือปิดทอง

ถ้ามองในความหมายนี้ก็คือการที่ชาวบ้านได้รู้สึกตัวว่าได้มีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนาของเขา ในการที่ได้มาปิดทองลูกนิมิตที่ทำให้เป็นสีมาของวัดนี้ ทำให้วัดนี้มีพัทธสีมาได้ และมีส่วนร่วมทำให้เกิดโบสถ์หลังนี้ ที่พระสงฆ์จะได้ทำสังฆกรรมกัน

อะไรที่จะให้เกิดจิตสำนึก หรือเกิดความรู้สึกอย่างนี้ เราก็พุ่งเป้าหมายไปที่นั่น คือให้เกิดความรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นบุญอย่างแท้ที่สำคัญ แทนที่จะไปเน้นอยู่แค่ว่าฉันปิดทองแล้วได้บุญแบบเลื่อนลอย แล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ และไปติดความมั่งงายอยากจะให้พรมน้ามนต์โดยไม่ได้ความรู้สึกอะไร มาแล้วก็ได้แต่ความหลงกลับไป

นอกจากความรู้สึกมีส่วนร่วมแล้ว ก็อาจจะให้เขาได้คิดธรรม ยกตัวอย่างวัดเจ้าคุณพยอม ท่านไม่สร้างโรงอุโบสถ เมื่อท่านผูกสีมา ฝังลูกนิมิต ท่านก็จัดรายการอภิปรายธรรมทุกวันๆ นี่เป็นการยกตัวอย่าง

จะได้บุญจริง ๆ ต้องให้ครบทั้งทาน คีล และภาวนา

อีกวิธีหนึ่ง ในเวลาแต่ละคนมาปิดทอง ปกติเขาก็จะมาเอาทองที่วัด บางทีเขาอาจจะเอามาเองแต่ก็น้อยคน เขามักคิดมาเอาที่วัด และทางวัดก็จัดเตรียมให้ วัดอาจจะจัดให้เปล่าเลย และโยมหลายคนคงยินดีจัดทองมาให้

แต่ก็มีปัญหาว่าชาวบ้านเขาก็ไม่ยอมเอาทองไปเฉยๆ คล้ายๆ กับเขารู้สึกว่า ถ้าเขาจะทำบุญ เขาก็ต้องบริจาค เรื่องอะไร เขาจะรับทองไปปิดเฉยๆ นี่ก็เป็นจุดหนึ่งที่ว่า เราจะปฏิบัติต่อเขาอย่างไร

ถ้าเราไม่ได้มุ่งเอาเงินเขา แต่เราจะไม่รับก็ไม่ได้ เพราะเขารู้สึกว่าเขาต้องบริจาค ไม่ใช่มีส่วนร่วมแค่ปิดทอง แต่ต้องมีส่วนร่วมบริจาคทรัพย์ด้วย เพราะเขารู้สึกว่าการบริจาคเป็นการที่เขาได้ทำบุญ (คือบุญขั้นทาน) มิฉะนั้นเขาจะเรียกว่าทำบุญได้อย่างไร เขาก็นึกไม่ออก ทีนี้เราจะทำอย่างไร นี่เป็นเรื่องของทองที่เขาจะรับ

เนื่องจากเราจะเปิดโอกาสให้ปิดทองตามประเพณีโดยไม่ได้ประสงค์จะหาเงิน แต่ก็ป็นธรรมดาว่าญาติโยมที่ปิดทองโดยทั่วไปก็ต้องการบริจาค เพราะถือว่าต้องบริจาคจึงจะชื่อว่าทำบุญ เขาก็จะไม่ยอมรับทองไปเปล่าๆ แต่จะให้เขานำทองมาเองก็คงยาก น้อยคนจะนำมาเอง ส่วนมากก็คงหวังจะมาเอาทองที่วัด เพราะฉะนั้น การปฏิบัติในเรื่องนี้ก็อาจจะต้องยุติว่า

๑. ถ้าผู้ปิดทองนำทองมาเอง ก็แล้วไป

๒. ถ้าญาติโยมต้องการปิดทอง แต่ไม่ได้นำทองมาเอง ทางวัดก็จัดวางไว้ให้เขาหยิบเอาเอง แบบให้เปล่า แต่ถ้าเขา

ต้องการบริจาค ก็ไม่ว่า คือเราวางภาชนะใส่ทองไว้ให้ โดยเขียนกำกับไว้บอกให้รู้ว่า

ทองนี้ให้เปล่า แต่ถ้าต้องการบริจาค ก็สุดแต่ประสงค์

การปฏิบัติอย่างหนึ่งที่เคยคิดก็คือ เวลาเขาปิดทอง ปกติเขาอาจจะนึกว่าเวลาปิดทองเขาจะพูดว่าอย่างไร เขาอาจจะนึกถึงคำบาลีเป็นคาถา แต่เขาอาจจะเน้นที่ความศักดิ์สิทธิ์ และว่าเรื่อยเปื่อยไม่รู้เรื่องรูราวอะไร เป็นไปได้ไหมที่ว่า เราจะให้คติธรรม เช่น เราจัดพุทธภาษิตที่เลือกสรรแล้ว ๑๐๐, ๒๐๐, ๓๐๐ คาถา หรือก็คาถาก็ได้ สั้นๆ เช่น **อิตตา หิ อิตตโน นาโถ** พร้อมทั้งคำแปล

เราบอกว่า ให้จำคาถาของตัว จะไปปิดทองต้องท่องให้ได้ก่อน อย่าเอาไปอ่าน ได้แล้วก็ท่องให้แม่นยำ และแปลได้ด้วย แล้วก็ไปปิดทองโดยว่าคาถาพุทธภาษิตนั้นไปด้วย หรือจะเอายากกว่านั้นก็ได้ คือมีพระประจำนั่งอยู่เลย ทุกคนที่จะปิดทองต้องว่าให้พระฟังก่อน

นอกเหนือจากนี้ จะจัดให้มีเทศนา ปาฐกถา สันทนา บรรยายธรรม นิทรรคการต่างๆ และเจริญจิตตภาวนา เป็นต้นอย่างไร ก็เตรียมการกันไป

นี่เป็นเพียงวิธีการบางอย่าง เป็นการยกตัวอย่างให้เห็นว่าเราจะทำอย่างไรให้มีสาระขึ้นมา นอกจากทานแล้ว ก็ให้เขาได้คุณธรรม ได้คติสำหรับชีวิตจิตใจ และได้ปัญญา

รวมความก็คือให้มาช่วยกันคิดว่า เมื่อประชาชนต้องการมีส่วนร่วม เราก็พยายามตัดเรื่องของความลุ่มหลง และเรื่องของการหาเงินหาทองออกไปเสีย ทำให้ได้สาระ ได้ประโยชน์ ได้คุณค่า ได้ปัญญา ได้ธรรม ได้ความดีงาม ได้คิด ให้ประชาชนได้บุญมากยิ่งขึ้นไป ทั้งทาน ศีล และภาวนา อันนี้เป็นส่วนหนึ่งของการปิดทองลูกนimit

สืมานิมิตไปฝังอยู่ในใจ กลายเป็นกรรมนิมิตอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีประโยชน์สำคัญในทางบุญกุศล ที่มีผลต่อจิตใจมาก คือในแง่ที่เรียกว่า “บุญญาภิสังขาร” แปลว่า บุญเครื่องปรุงแต่งจิตให้เกิดกรรมดี

คนเราเนี่ย เวลาอยู่ว่างๆ ไม่ได้ทำอะไร ก็จะไปคิดโน่นคิดนี่ จับเอาอารมณ์ที่ผ่านไปแล้วมาปรุงแต่งหรือคิดต่อ โดยเฉพาะอะไรที่เด่นๆ หรือเรื่องกระทบกระทั่งค้างค้ำค้างอยู่ ใจก็จะแวบไปหา แล้วก็คิดวอกวน ครุ่นกังวล หรือเครียดอยู่กับอารมณ์นั้น หรือไม่ก็ฟุ้งซ่านไปทั้งหมดนี้ไม่ดีเลย

แต่ถ้าอารมณ์เด่นที่โผล่เข้ามาในจิตหรือจิตไปจับเอามานั้นเป็นเรื่องดี เป็นเรื่องบุญกุศล ก็จะปรุงแต่งไปในทางตรงข้าม กลายเป็นว่าจะทำให้เกิดความเอิบอím ผ่องใส ใจว่าเรงยินดี มีปีติปราโมทย์

ที่ว่ามานี้ก็เป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ปุถุชน เพราะปุถุชนนั้นอยู่ในขั้นของการปรุงแต่ง ถ้าเป็นปุถุชนที่ดีและเก่ง ก็สามารถปรุงแต่งในทางดี ถ้าเป็นปุถุชนที่อ่อนแอยังไม่พัฒนา ก็ปรุงแต่ง

เรื่องร้ายๆ ที่เป็นบาปอกุศล ทำจิตใจให้เครียดขุ่นมัวเศร้าหมอง หาทุกข์ใส่ตัว เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เพราะฉะนั้น ถ้ายังไปเห็นอาการปรุงแต่งไม่ได้ ก็ต้องฝึกตัวให้เก่งปรุงแต่งในทางดี

โดยเฉพาะที่สำคัญมาก คือ เวลาจะตายนี่นะ จิตจะแว้งคว้างมากที่สุด มันหวาดกลัวบ้าง หรือถ้าไม่หวาดกลัวก็อาจจะฟุ้งซ่าน เพราะตอนนี้อยู่กับความไม่รู้ว่าเราจะไปอย่างไร โลกนี้ก็อยู่ไม่ได้ โลกหน้าจะไปอย่างไรก็ไม่รู้ ก็แว้งคว้างฟุ้งซ่าน ในขณะที่จิตก็จะไปยึดอารมณ์ต่างๆ ซึ่งไม่แน่ว่าจะดีหรือร้าย ตอนนี้อยู่ไหนเด่นขึ้นมามันก็ยึดอันนั้น อารมณ์เรื่องของคนนั้นมากมายเหลือเกิน ทั้งที่อยู่ในความจำและคิดนี่ไป ทีนี้ บางทีไปจับเอาอารมณ์ไม่ดีเข้า ก็จะทำให้เสียตอนนั้นแหละ เขาถึงได้เอาญาติพี่น้องมาให้สดี อย่างที่เรียกว่า **“บอกอรรถ”** เพื่อให้จิตมีที่ยึดที่ดี อยู่กับคุณพระรัตนตรัยและบุญกุศล

เวลาทำบุญอะไรใหญ่ๆ อย่างคนทั่วไปที่นิยมทางด้านวัตถุ ก็อาจทำให้มีจุดกำหนดที่เด่น เช่นไปสร้างโบสถ์ไว้ สร้างพระพุทธรูปไว้ ไปปิดทองลูกนิมิตแล้วมีความประทับใจไว้ ภาพพวกนี้จะปรากฏเด่นขึ้นมา เวลาอยู่ว่างๆ หรือจิตกำลังฟุ้งซ่านแว้งคว้าง จิตจะเกาะ เมื่อภาพการทำบุญพวกนี้เด่นขึ้นมา จิตก็จับอยู่กับบุญ สบายไป ถ้าเป็นเวลาใกล้ตายก็เลย**ได้ลูกนิมิตมาเป็นกรรมนิมิต**

กรรมนิมิตนี้แหละ เป็นตัวสำคัญที่บอกถึงกรรมที่จะนำจิตไปสู่คติข้างหน้า

บุญจะใหญ่ เมื่อได้ปัญญามาหนุน

การปิดทองลูกนิมิตนี้ แม้จะเป็นเรื่องที่ยกขึ้นมาใน ประเพณีก็ตาม แต่ถึงยกขึ้นมาจากรื่องที่เป็นแก่นสารใน พระพุทธศาสนา คือปรารภหรืออิงอยู่กับเรื่องเดิมที่เป็นสาระใน พระธรรมวินัย เพราะฉะนั้น ถ้ารู้จักปฏิบัติให้ถูกต้อง ก็จะได้ ประโยชน์ เป็นการทำบุญที่จะเป็นอารมณ์เด่นของจิตใจต่อไป (ในทางตรงข้าม ถ้าปฏิบัติผิดก็อาจจะประสบผลในทางบาปได้ เช่นกัน)

การปิดทองลูกนิมิต ที่ว่าเป็นอารมณ์บุญที่เด่นนั้น เเด่นทั้ง ในทางวัตถุหรือรูปธรรมที่เห็นชัดใหญ่โต เพราะโยงไปถึงสีมา โยง ไปถึงโบสถ์ทั้งหมดที่จะสำเร็จผลใช้งานได้ก็เพราะลูกนิมิตนั้น ตลอดจนวัดทั้งวัดที่จะมีฐานะสมบูรณ์ตามพระธรรมวินัยและ กฎหมายบ้านเมือง เรามาปิดทองลูกนิมิตมีส่วนร่วมในงานผูกสีมา นี้ ก็เท่ากับได้ร่วมสร้างโบสถ์และสร้างวัดนี้ด้วย

ต่อไปก็เด่นในแง่เป็นเหตุการณ์สำคัญ เป็นเรื่องพิเศษ ที่วัด นั้นๆ และชุมชนหมุ่นนั้นถันนั้นตามปกติจะมีได้ครั้งเดียว เราได้ มาร่วมในเหตุการณ์ใหญ่ที่เป็นการเริ่มต้น ซึ่งหาได้ยาก

อีกอย่างหนึ่ง ก็เด่นในแง่ของสาระประโยชน์ในงานพระ ศาสนา ที่จะมีสืบต่อไปข้างหน้ามากมายตลอดกาลยาวนาน ซึ่ง เป็นไปตามพระธรรมวินัย หมายความว่า คนที่รู้จักทำบุญ จะ มองเห็นว่า จากลูกนิมิตที่ทำให้สีมาเสร็จ ให้โบสถ์ใช้ทำสังฆกรรม ได้ และทำให้วัดมีฐานะสมบูรณ์นี้ ต่อไปงานพระศาสนาต่างๆ เช่น การบวชพระ การทอดกฐิน สังฆกรรมต่างๆ และการบำเพ็ญ

ศาสนกิจของพระสงฆ์มากมาย จะดำเนินสืบต่อไป ทำให้พระพุทธรูปศาสนาเจริญมั่นคง และบังเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ลูกนิมิตที่เราปิดทอง ช่วยโยงจิตของเราให้มองไปถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธรูปศาสนาและความร่วมมือเป็นสุขของประชาชนได้ทั้งหมด

ถ้าชาวบ้านรู้สึกที่เราได้ร่วมบุญครั้งใหญ่ นะ เป็นการทำให้เพื่อพระศาสนา การปิดทองลูกนิมิตในวัดนี้ก็ครั้งเดียวนี้แหละ ฯลฯ อย่างที่ว่าไปแล้วนี้ ก็จับไว้ในจิต เป็นอารมณ์ที่เด่น พอปรากฏขึ้นในจิตเมื่อใด จิตก็ผ่องใส เอิบอิม มีปิติทุกทีไป

จิตเราไปผูกกับบุญที่เนื่องด้วยการปิดทองลูกนิมิตนั้น แล้วจิตก็จะปรุ่งต่อไปอีก ปรุ่งต่างจากบุญส่วนที่มาเป็นอารมณ์ ให้แล้วก็พิจารณาไป

ถ้าเป็นคนที่มีปัญญาด้วย คือมีศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ก็จะสามารถปรุ่งต่างบุญได้มาก คือ เวลาระลึกนึกถึงวันนั้นเมื่อนั้นที่เราได้ไปทำบุญปิดทองลูกนิมิตร่วมงานผูกสีมา พอนึกขึ้นมาแล้วก็พิจารณาต่อไปว่า พัทธสีมาที่เราได้ไปร่วมแสดงออกสนับสนุนให้ผูกขึ้นมา พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลายจะได้อาศัยโบสถ์และวัดที่นั่นบำเพ็ญศาสนกิจและทำบุญกุศลต่างๆ การเล่าเรียนปริยัติ การศึกษาปฏิบัติ การเผยแผ่สั่งสอน พระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเจริญงอกงามขยายกว้างขวางออกไป ช่วยให้บ้านเมืองอยู่ดีมีสุข อย่างน้อยก็ช่วยยับยั้งความเสื่อมเสียหายของสังคม และช่วยให้ธรรมดำรงคงปรากฏอยู่ในโลก

ยิ่งมีปัญญา มาก ก็ยิ่งขยายเขตแดนของจิตใจให้กว้างขวางออกไปได้มาก และทำจิตใจให้มีปีติเอิบอิมเบิกบานได้มาก เพิ่มกำลังของกุศลให้เข้มแข็งแรงกล้ามากขึ้น เข้าหลักที่ว่า **ปัญญาamahunpunyany** ส่งเสริมเพิ่มพูนอานิสงส์ของบุญ

ข้อสำคัญ คืออย่างน้อยให้ใจเอิบอิมผ่องใส เข้าหลักพุทธพจน์ที่ว่า “จิตเต อสงกิลฺภฺเฐ สุกฺตติ ปาฎิกงฺขา” แปลว่า เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว ก็เป็นอันหวังสุคติได้

สวดถอนสีมาเก่า

เรื่องลูกนิมิต เมื่อเราให้โอกาสคนปิดทองเสร็จแล้ว ก็มาถึงการผูกสีมาใหม่ๆ วัดนั้น เมื่อกำหนดงานปิดทองแล้ว สุดท้ายก็ต้องทำพิธีฝังลูกนิมิตผูกสีมา ลูกนิมิตที่เปิดทิ้งไว้ให้ปิดทองก็ต้องเอาลงหลุม ตอนนั้นก็ถือเป็นวันสำคัญ มาถึงเรื่องของสังฆกรรม ซึ่งจะมาบรรจบกับเรื่องของพุทธบัญญัติ ซึ่งพระจะกำหนดลูกนิมิตเป็นเขต แล้วก็ผูกสีมา ซึ่งจะต้องประชุมสงฆ์ พระสงฆ์ต้องมาสวดสมมติ คือมีมติร่วมกัน

ตอนนี้ก็มีเรื่องแทรกเข้ามาว่า เมื่อพระจะผูกสีมากำหนดเขตใหม่ ท่านก็กลัวว่าดินแดนแถวนี้อาจจะเคยมีวัดมาก่อนก็ได้ แต่ร้างไป เราก็ไม่รู้ พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ว่าห้ามผูกสีมาซ้อนสีมา แม้แต่คาบเกี่ยวกันก็ได้ สีมาที่ผูกใหม่จะเป็นโมฆะ ไม่เกิดผล ที่นี้พระก็กลัวว่าถ้าเราผูกและเกิดไปซ้อนสีมาเก่าเข้าก็จะเสีย การที่จะไม่ให้ซ้อนก็คือ ถ้าที่นั้นเคยมีสีมาก็ต้องถอนของเก่าก่อน ที่นี้เรา

ไม่รู้ว่ามีหรือไม่มี จึงต้องป้องกันไว้ก่อน ไม่ว่าจะเคยมีสิมาเก่าหรือใหม่ ก็ต้องถอนไว้ก่อน

เพราะฉะนั้นตามประเพณีของเราจึงถือว่า ก่อนจะผูกสิมาก็ประชุมสงฆ์สวดถอนก่อน แต่ถ้าสวดถอนแล้วผูกต่อเลยในคราวเดียวกันก็จะยุ่งกันใหญ่ เรื่องเยอะ และยังมีประชาชนมาร่วมด้วยก็จะทำให้เหนื่อยไปตามๆ กัน และยาวนานเกินไป จึงนิยมวาระหว่างที่มีงาน สมมุติว่า ๗ วัน พระท่านอาจจะทำโดยไม่ต้องให้โยมรู้ คือจัดทำสังฆกรรมส่วนที่เรียกว่าถอนสิมาให้เสร็จไปก่อนระหว่างนั้น พระอาจทำกันเอง โยมจะรู้หรือไม่รู้ก็ได้ เพราะที่จริงเรื่องทั้งหมดก็เป็นกิจของสงฆ์อยู่แล้ว

ในขณะที่ญาติโยมทำบุญกันไป พระสงฆ์ก็อาจจะไปนิมนต์กันมาจากหลายๆ วัด บางงานอาจจะใช้เวลาตอนกลางคืน นิมนต์พระมาประชุมกันแล้วทำสังฆกรรมที่เรียกว่าถอนสิมา ถอนไว้ให้เรียบร้อยก่อนในบริเวณทั้งหมดที่เรากำหนดไว้แล้วว่าจะฝังลูกนิมิตผูกสิมานั้น

ถาม: ที่ประชุมสงฆ์ ต้องกำหนดจำนวนพระด้วยหรือเปล่า ?

พระธรรมปิฎก: ก็มีกำหนด ท่านถอนทั้งบริเวณ บางแห่งท่านประชุมให้พระนั่งเต็มเขตที่ต้องการทีเดียวเลย เพราะฉะนั้น บางแห่งอาจจะนิมนต์พระถึงพันจนเกิดความโกลาหล แต่ทั้งนี้มีวิธีต่างๆ เช่น บริเวณเขตสิมาที่จะฝังลูกนิมิต เราแบ่งบริเวณออกเป็น ส่วนๆ โดยกะว่าเอาสักกี่ครั้งดีให้ครบ อาจจะให้ได้ส่วนละ ๑๐๐ รูป เต็มบริเวณเท่านั้น เราก็นิมนต์พระมาให้พอกับเนื้อที่ส่วน

เท่านั้น แล้วท่านก็สวดถอนไปที่ละส่วน คือ พอดถอนส่วนนั้นเสร็จ แล้วก็ถอนต่อไปอีกทีละส่วนจนเต็มบริเวณทั้งหมด ถ้าพระน้อยองค์ก็ใช้เวลามาก ถ้าพระมากองค์ก็เสร็จเร็ว และยังมีวิธีอื่นอีก อันนั้นเป็นรายละเอียด อย่างที่พูดเมื่อสักครู่นี้ รวมแล้วก็คือทำสังฆกรรมถอนสีมาเท่านี้ก็แล้วกัน

เป็นอันว่าถอนให้เสร็จไว้ก่อน แล้วแต่ว่าจะถอนวันไหนก็ได้ เวลาถึงงานใหญ่จริงๆ จะได้สะดวก เพราะว่าตัวงานผูกสีมา พระท่านมักทำพิธีใหญ่โต ชาวบ้านก็อยากให้เป็นพิธีใหญ่ จึงมักจะเชิญบุคคลสำคัญ เช่น บางทีก็อัญเชิญเสด็จในหลวง หรือเจ้านายไป งานใหญ่นี้สงวนไว้สำหรับตัวพิธีใหญ่ คือ ผังลูกนิมิต-ผูกสีมาจริงๆ และนิยมให้ผู้ที่มาเป็นประธานได้มีกิจกรรม โดยเฉพาะการตัดสาแหรกลูกนิมิต

นี่เป็นเรื่องของประเพณี ซึ่งเป็นเรื่องหนึ่งที่จะต้องคิดว่าเราจะทำหรือไม่? จะมีการเชิญบุคคลสำคัญมาเป็นประธานในพิธีบุญนี้ไหม?

สุดท้ายก็สำเร็จ คือ ผังลูกนิมิต - ผูกสีมา

ถาม: ตกกลางถอนนี้ ๑ วันใช่ไหม?

พระธรรมปิฎก: อย่างที่บอกแล้วว่าถอนวันไหนก็ได้ ให้เสร็จไปเสียก่อนในวันใดวันหนึ่ง เป็นเรื่องของพระ หรือโยมจะมาช่วยจัดเตรียมการก็ได้ ส่วนการผูกสีมาจะเป็นเรื่องสำคัญในวันสุดท้าย คือ ผังลูกนิมิตแล้วก็ผูกสีมา ถ้าเชิญบุคคลสำคัญมากก็ต้องคิดว่าเราจะให้ท่านมีบทบาทอะไรบ้าง

วันนั้นก็อาจจะมีการทำบุญ เลี้ยงพระ และเพื่อจะให้การฝังลูกนิมิต-ผูกสีมาต่อเนื่องไป ก็เลี้ยงพระตอนเพลก่อน แล้วฝังลูกนิมิต-ผูกสีมาในตอนบ่าย ประชานก็จะตัดสาแหรกให้ลูกนิมิตลงไปในหลุม จะให้ประชานตัดเฉพาะหลุมกลาง หรือทุกหลุมก็ได้แล้วแต่ อาจเตรียมผู้ใหญ่ไว้ ๙ คน โดยเอาประชานใหญ่ไว้หลุมกลาง ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องมาตกลงกันทั้งสิ้น กลายเป็นเรื่องมีรายละเอียดเยอะเยอะ ซึ่งเป็นเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี ไม่ใช่ส่วนสำคัญของสังฆกรรม

การฝังลูกนิมิต-ผูกสีมาอาจจะมีพระจำนวนไม่มากนัก เพียง ๑๐ ถึง ๒๐ องค์ หรือเราอาจต้องการมาก ๔๐ - ๕๐ องค์ หรือ ๑๐๐ องค์ก็ได้แล้วแต่ ก็นิมนต์มาประชุมกันในเขตนั้น แล้วก็มีพระเถระผู้รับมอบหมายจากสงฆ์ออกไป**ทักษิณิมิต**

ตอนทักษิณิมิตนี้จะให้ญาติโยมมีส่วนร่วมด้วย โดยยืนอยู่ข้างนอกลูกนิมิต แล้วด้านในของลูกนิมิตพระที่ได้รับมอบหมายจากที่ประชุมก็จะไปยืนทักษิณิมิตว่า ทิศนี้ใช้อะไรเป็นนิมิต โยมก็จะเป็นผู้ตอบว่า ทิศนี้ใช้ศิลาเป็นนิมิต นี่เป็นเรื่องของการให้ญาติโยมมีส่วนร่วม

เมื่อทักษิณิมิตเสร็จแล้ว พระสงฆ์ก็สวดเป็นการตกลงว่าได้กำหนดเอาเขตตามแนวนิมิตเหล่านี้เป็นสีมา คือเขตของสงฆ์ เมื่อที่ประชุมยอมรับตามนี้ก็สวดประกาศมติ แล้วก็จบ

ถาม: มีความจำเป็นอย่างไรที่วัดต่างๆ ต้องใช้เวลาในการปิดทองลูกนิมิต เป็นเวลานานๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด โดยมาทำบุญ

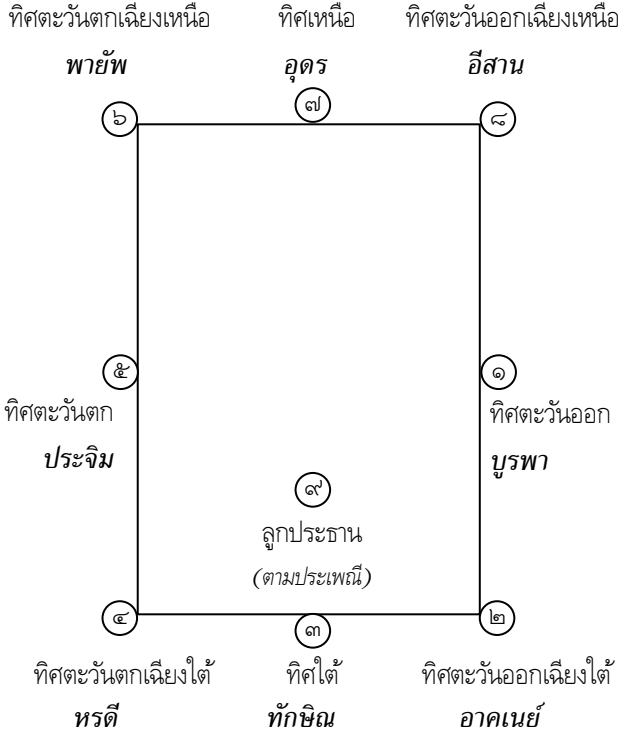
พระธรรมปิฎก: ถ้ามองในแง่ดี การมีงานหลายวันก็เป็นเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง แต่ถ้ามองในแง่ไม่ดีก็เป็นเรื่องของการหาเงินหาทอง ที่ต้องวางแผนว่าทำอย่างไรจะให้ได้เงินมากที่สุด เช่น คิดว่าฝังลูกนิมิต-ผูกสีมาทั้งที่ ต้อง ๑๐ ล้าน แล้วก็ต้องวางแผนอีกว่า จะจัดอะไรอีกที่จะให้ป็นงานใหญ่ จะมีมหรสพกี่ชนิด แต่ละอย่างจะหาเงินได้อย่างไร แล้วแต่จะคิดไป นี่เป็นเรื่องของจุดมุ่งหมายว่าจะตั้งอย่างไร

ถาม: การคิดในเรื่องนี้จะเป็นของญาติโยมใช่หรือไม่

พระธรรมปิฎก: ไม่ว่าจะในแง่ไหน ก็ร่วมกันคิดทั้งนั้น แม้แต่เรื่องหาเงินเดี๋ยวนี้พระก็คิดกันเยอะ ถ้าจะคิดให้เป็นบุญเป็นกุศลกันจริงๆ แท้ๆ ก็ต้องช่วยกันร่วมกันคิด ให้เป็นความสามัคคีของพุทธบริษัททั้ง ๔

ขอฝากช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรกันบ้าง เพื่อให้งานผูกสีมามีความหมายและสาระเพิ่มขึ้น อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา และเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

อุโบสถวัดญาณเวศกวัน ด้านหน้าโบสถ์

คำทักนิมิต

๑. บูรพา = ปุรตถิมาย ทิสาย กี่ นิมิตต์
๒. อานนท์ = ปุรตถิมาย อนุทิสาย กี่ นิมิตต์
๓. ทักษณ = ทักษณาย ทิสาย กี่ นิมิตต์
๔. หรดี = ทักษณาย อนุทิสาย กี่ นิมิตต์
๕. ประจิม = ประจิมาย ทิสาย กี่ นิมิตต์
๖. พายัพ = ประจิมาย อนุทิสาย กี่ นิมิตต์
๗. อุดร = อุตตราย ทิสาย กี่ นิมิตต์
๘. อีสาน = อุตตราย อนุทิสาย กี่ นิมิตต์

คำตอบ

๑. - ๘. ปาสาโณ ฆนต

คำระบุ

๑. - ๘. เอโส ปาสาโณ นิมิตต์.

คาถาเสริมบุญในการปิดทอง

เพื่อให้การปิดทองลูกนิมิตเป็นบุญเป็นกุศลมากขึ้น โดยเจริญด้วยคุณค่าสาระทางธรรมทางปัญญา จึงขอมอบคาถาพุทธภาษิตให้ท่านที่จะปิดทองจดจำเป็นคติ และนำไปว่าขณะปิดทองโดยปฏิบัติตามข้อแนะนำต่อไปนี้

ขั้นตอนการปิดทองลูกนิมิต

๑. นำแผ่นทองท่านละ ๙ แผ่นพร้อมทั้งคาถาพุทธภาษิต ๑ แผ่น จากตู้ที่จัดไว้
๒. ท่องคาถาพุทธภาษิตให้คล่อง
๓. ขณะปิดทองลูกนิมิตแต่ละลูก ทำจิตใจให้เบิกบานสดใส พร้อมกับว่าคาถาพุทธภาษิตไปด้วย

หมายเหตุ: - เมื่อปิดทองเสร็จแล้ว โปรดทิ้งกระดาษประกบแผ่นทองลงในถัง เพื่อช่วยรักษาความสะอาดบริเวณวัด
- ถ้าแผ่นทองหมด หรือหาแผ่นทองไม่พบ
โปรดติดต่อกับ - เจ้าเจ้าหน้าที่วัด หรือพระภิกษุให้ทราบ
ต่อไปนี้จะนำคาถาพุทธภาษิตมาลงพิมพ์เรียงลำดับไว้
เพื่อให้ผู้ที่ใฝ่ธรรมจะได้อ่านไตร่ตรองเจริญธรรม หรือจดจำไว้เป็น
คติสืบไป

คาถาพุทธภาษิต
(เรียงตามอักษรบาลี)

<p>อชเชว กิจจมาตปปี (๑๔/๕๒๗) รีบทำความเพียรเสียแต่วันนี้</p>
<p>อดตนา โจทยตตานัง (๒๕/๓๕) จงเตือนตนด้วยตนเอง</p>
<p>อดตนา ทิ สฺหนฺเตน นาถํ ลภติ ทูลลภัง (๒๕/๒๒) มีตนที่ฝึกดีแล้วนั้นแหละ คือได้ทั้งที่หาได้ยาก</p>
<p>อดตนา สฺหนฺโต ปุริสสฺส โชติ (๑๕/๖๖๕) ตนที่ฝึกดีแล้ว เป็นเครื่องรุ่งเรืองของคน</p>
<p>อดตนาํ ทมยฺนติ ปณฺชิตา (๒๕/๑๖) บัณฑิตย่อมฝึกตน</p>
<p>อนากุลา จ กมฺมฺนตา เอตมฺมจฺจลฺมุตฺตมํ (๒๕/๓๑๘) การงานไม่คั่งค้างสับสน เป็นมงคลอันสูงสุด</p>
<p>อนิพฺพินฺทียการิสฺส สมฺมทฺโต วิปจฺจติ (๒๗/๒๔๔๔) ทำเรื่อยไป ไม่ท้อถอย ผลที่ประสงค์จะสำเร็จสมหมาย</p>
<p>อปฺปมตฺตา น มียฺนติ (๒๕/๑๒) ผู้ไม่ประมาท ย่อมไม่ตาย</p>

<p>อุปปมาเทน สมปาเทถ (๑๐/๑๔๓)</p> <p>จงทำประโยชน์ให้สำเร็จ ด้วยความไม่ประมาท</p>
<p>อุปปมาโท อมตํ ปทํ (๒๕/๑๒)</p> <p>ความไม่ประมาท เป็นทางไม่ตาย</p>
<p>อโมฆํ ทิวสํ กยิรา อปุเปน พหุเกณ วา (๒๖/๓๕๙)</p> <p>เวลาแต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่า จะน้อยหรือมาก ก็ให้ได้อะไรบ้าง</p>
<p>อโหระตมตนะทิตํ ตํ เว ภาทเทกรตโตติ (๑๔/๕๒๒)</p> <p>ขยันทั้งคืนวัน ไม่ซึมเซา นั้นแลเรียกว่า มีแต่ละวันนำโชค</p>
<p>อาปุรติ ธีโร ปุณฺณสฺส โลกํ โลกํปิ อาจันํ (๒๕/๑๙)</p> <p>ธีรชนสร้างคุณดีทีละน้อย ก็เต็มเปี่ยมไปด้วยความดี</p>
<p>อาโรคฺยปรมา ลากา (๑๓/๒๘๗)</p> <p>ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ</p>
<p>อาสีเสถว ปุริโส (๒๘/๔๕๐)</p> <p>เป็นคนควรหวังเรื่อยไป</p>
<p>กตตพฺพํ กุสลํ พหุ (๒๕/๑๔)</p> <p>เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง พึงสร้างคุณดีไว้ให้มาก</p>
<p>กถมภูตสฺส เม รตฺติเนทิวา (๒๔/๔๘)</p> <p>วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่</p>
<p>กมฺมุนา วตตตี โลกโ (๑๓/๗๐๗)</p> <p>สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม</p>

กมมุนา โทติ พุราหมโณ (๑๓/๗๐๗)
เป็นคนประเสริฐ เพราะการกระทำ
โกธั ชตวา สุขั เสติ (๑๕/๑๙๙)
ฆ่าความโกรธได้ ย่อมอยู่เป็นสุข
ขโณ โว มา อุปัจจคา (๒๕/๓๒๗)
อย่าปล่อยโอกาสให้ผ่านเลยไปเสีย
จิตตสส ทมโธ สาธู (๒๕/๑๓)
การฝึกจิต ให้เกิดผลดี
จิตตัม ทนตัม สุขาวหิ (๒๕/๑๓)
จิตที่ฝึกแล้ว นำสุขมาให้
จิตตัม รกฺเขถ เมธาวิ (๒๕/๑๓)
ผู้มีปัญญาพึงรักษาจิต
ตถจ กมมํ กตํ สาธู ยํ กตฺวา นานุตบฺปติ (๑๕/๒๘๑)
ทำกรรมใดแล้ว ไม่ร้อนใจภายหลัง กรรมที่ทำนั้นแลดี
ททมานอ ปิโย โทติ (๒๒/๓๕)
ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก
ทนโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ (๒๕/๓๓)
ในหมู่มนุษย์ คนที่ฝึกแล้วประเสริฐสุด
ทพฺพเมณิ ปรกฺกเม (๑๕/๒๓๙)
พึงบากบั่นทำการให้มั่นคง

ทินน์ สุขผล โหติ (๑๕/๑๓๖)
ของที่ให้แล้ว ชื่อว่าอำนาจสุขเป็นผลแล้ว
เทวา น อีสสนติ บุริสปรกมสส (๒๗/๕๐๕)
ความเพียรของคนไม่ลดละ ถึงเทวดาก็กีดกันไม่ได้
ธมมจารี สุขํ เสติ (๒๕/๒๓)
ผู้ประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข
ธมมปีติ สุขํ เสติ (๒๕/๑๖)
ผู้เฝ้ามั่นใจในธรรม ย่อมนอนเป็นสุข
ธมเม จิตฺโต ปรโลกํ น ภาเย (๑๕/๒๐๔)
ตั้งอยู่ในธรรมแล้ว ไม่ต้องกลัวปรโลก
ธมฺโม สฺจฺฉินฺโน สุขมาวหาติ (๒๖/๓๓๒)
ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว นำมาซึ่งความสุข
ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมมจารี (๒๖/๓๓๒)
ธรรมนั้นแหละ รักษาผู้ประพฤติธรรม
ธีโร จ สุขสฺวาโส (๒๕/๒๕)
ปราชญ์มีการอยู่ร่วมเป็นสุข
นตฺถิ ปรณฺญาสมา อาภา (๑๕/๒๙)
แสงสว่างเสมอด้วยปัญญา ไม่มี
นิชฺฌตฺติพลา ปรณฺชิตา (๒๓/๑๑๗)
ขุมกำลังของบัณฑิต คือการรู้จักพินิจ

<p>นิปพนฺนโสภิโน อตถา (๑๕/๘๙๔)</p> <p>ประโยชน์งามตรงที่สำเร็จ</p>
<p>นิพพานํ ปรมํ สุขํ (ขุ.ธ. ๒๕/๔๒)</p> <p>นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง</p>
<p>นิวตตยฺนติ โสภมฺหา (๒๗/๑๔๙๒)</p> <p>คนใจการุณย์ ช่วยแก้ไขให้คนหายโศกเศร้า</p>
<p>โนปลิปลติ โลเกน โตเยน ปทุมํ ยถา (๒๖/๓๓๘๔)</p> <p>ไม่ติดโลก เหมือนบัวไม่ติดน้ำ</p>
<p>ปจฺจุปปนฺเนน ยาเปนติ เตน วณฺโณ ปลีทติ (๑๕/๒๒)</p> <p>อยู่กับปัจจุบัน ผิวพรรณจะผ่องใส</p>
<p>ปลฺยถ นปฺปมชฺเชยย (๑๔/๖๘๓)</p> <p>ไม่พึงละเลยการใช้ปัญญา</p>
<p>ปลฺยถา เจนํ ปสาสติ (๑๕/๑๗๕)</p> <p>ปัญญาเป็นเครื่องปกครองตัว</p>
<p>ปลฺยถา นรานิ รตนํ (๑๕/๑๕๙)</p> <p>ปัญญาเป็นดวงแก้วของคน</p>
<p>ปลฺยถา โลกสมิ ปชฺโชโต (๑๕/๒๑๗)</p> <p>ปัญญาเป็นดวงขวลาในโลก</p>
<p>ปลฺยถา ว ธเนน เสยโย (๑๗/๔๕๑)</p> <p>ปัญญาแล ประเสริฐกว่าทรัพย์</p>

ปณฺญา สุตวินิจฺฉินิ (๒๗/๒๔๔๔)
ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยสิ่งที่ได้เล่าเรียน
ปณฺญาชีวี ชีวิตมาหุ เสฏฺฐิ (๑๕/๘๔๑)
ปราชนฺวํ ว่า ชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา ประเสริฐสุด
ปณฺญาย ติตฺตินิ เสฏฺฐิ (๒๗/๑๖๔๓)
อิมํ ด้วยปัญญา ประเสริฐกว่าความอิมทั้งหลาย
ปณฺญาย อตฺถํ ชานาติ (๒๖/๒๖๘)
ด้วยปัญญา จึงจะรู้ว่าอะไรเป็นประโยชน์
ปณฺญายตถํ วิปสฺสตี (๒๓/๓)
ด้วยปัญญา จึงจะเห็นอรรถชัดแจ้ง
ปณฺญาสหิตอ นโร อิท ทุกฺเข สุขานิ วินฺหตี (๒๗/๒๔๔๔)
คนมีปัญญา ถึงแม้ตกทุกข์ ก็ยังหาสุขพบ
ปฏฺฐิรูปการี จฺรฺววา อฏฺฐาตา วินฺหเต ธนํ (๑๕/๘๕๕)
ขยัน เอาธุระ ทำเหมาะจึ่งหว่า ย่อมหาทรัพย์ได้
ปณฺชิตตา โสกนฺททา ภวานฺติ (๒๘/๓๓๓)
บัณฑิตช่วยปลดปล่อยทุกข์โศกความเศร้าของปวงชน
ปฺญณฺโณ โจเรติ ทูหริ (๑๕/๑๕๙)
ความดี โจรลักไม่ได้
ภเวยฺย ปริปฺจุจฺฉโก (๒๘/๙๔๙)
พึงเป็นนักสอบถามหาความรู้

โกคา สนนิจยํ ยนติ วมมิโกวุปัจยติ (๑๑/๑๔๗) ทรัพย์สิ้นยอมพอกพูนขึ้นได้ เหมือนดังก่อจอมปลวก
มา ชาตี ปุจฉ จรณญจ ปุจฉ (๑๕/๖๖๐) อย่าถามถึงชาติกำเนิด จงถามถึงความประพฤติ
ยํ ลหุํ เตน ตุมฺหุพฺพิ (๒๗/๑๓๖) ได้สิ่งใด พึงพอใจด้วยสิ่งนั้น
โยคา เว ชายเต ฐิริ (๒๕/๓๐) ปัญญา ย่อมเกิดเพราะใช้การ
รตโย อโฆฆา คจฺจนฺติ (๒๘/๔๓๙) คืนวันไม่ผ่านไปเปล่า
ลพฺภา ปิยา โฉจิตฺตเตน ปจฺฉา (๒๘/๓๗๕) เตรียมตัวไว้ให้ดีกว่าก่อนแล้ว ต่อไปก็จะได้สิ่งที่รัก
วายเมเถว ปุริโส ยาว อตถสฺส นิปฺปทา (๑๕/๘๙๑) เป็นคนควรพยายามเรื่อยไป จนกว่าผลที่หมายจะสำเร็จ
วิเจยฺยทานํ สฺกตบฺปสฺตถํ (๑๕/๙๙) ให้ด้วยพิจารณา พระศาสดาทรงสรรเสริญ
วิชฺชา อุปฺปตฺตํ เสฏฺฐา (๑๕/๒๐๖) บรรดาสิ่งทั้งองกามขึ้นมา วิชชาประเสริฐสุด
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมานุเส (๑๑/๗๒) ผู้สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยา ชื่อว่าประเสริฐสุดทั้งในหมู่มนุษย์และเทวดา

วิริเยน ทุกขมจเจติ (๒๕/๓๑๑)
คนล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร
สจิตตมนุรุทถ (๒๕/๓๓)
จงตามรักษาจิตของตน
สจจํ หเว สาธูตริ รसानํ (๒๕/๓๑๑)
สัจจะ เป็นรสดียิ่งกว่าประดาส
สติ ปโตโท ธีรสส (๒๘/๘๙๑)
สติเป็นปฐมของนักปราชญ์
สติ โลกสมิ ชาคโร (๑๕/๒๑๗)
สติเป็นความตื่นตัวในโลก
สติมโต สทา ภาทํ (๑๕/๘๑๒)
คนมีสติ เท่ากับมีของดีที่นำโชคตลอดเวลา
สติมโต สุเว เสโย (๑๕/๘๑๒)
คนมีสติย่อมดีขึ้นทุกวัน
สทธา ทุตยา ปุริสสส โทติ (๑๕/๑๗๕)
ศรัทธาเป็นมิตรคู่ใจตน
สทธีธ วิตตํ ปุริสสส เสฏฺฐํ (๑๕/๒๐๓)
ศรัทธาเป็นทรัพย์ประเสริฐของคนในโลกนี้
สพพทานํ ธมมทานํ ชินาติ (๒๕/๓๑๔)
การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง

<p>สพพ์ อีสริย์ สุขิ (๒๕/๖๓)</p> <p>อิสรภาพเป็นสุขทั้งสิ้น</p>
<p>สพเพส สหิต โหติ (๒๓/๑๒๘)</p> <p>คนดี บำเพ็ญประโยชน์แก่ปวงชน</p>
<p>สมคคานํ ตโป สุโข (๒๕/๒๕)</p> <p>เมื่อคนพร้อมเพรียงกัน ความเพียรพยายามก็นำสุขมาให้</p>
<p>สมุฏฐาเปติ อุตตानํ อณฺ อคฺคิวิ สนฺธมํ (๒๗/๔)</p> <p>ตั้งตัวให้ได้ เหมือนก่อไฟจากเขื่อนิดเดียว</p>
<p>สยํ กตานิ ปุณฺณานิ ตํ มิตตํ สมปรายกํ (๑๕/๑๕๙)</p> <p>บุญที่ทำไว้เอง เป็นมิตรตามตัวไปเบื้องหน้า</p>
<p>สยํ กตานิ ปุณฺณานิ ตํ เว อาเวณียํ ธนํ (๒๗/๑๙๙๘)</p> <p>ความดีที่ทำไว้เองนั่นแล เป็นทรัพย์ส่วนตัวแท้ๆ</p>
<p>สิวิรุฬฺหเถถ เมธาวิ (๒๗/๒๑๔๑)</p> <p>เล่าเรียนมีปัญญา จะเจริญอกงาม</p>
<p>สิกุเขยฺย สิทธิตพฺพานิ (๒๗/๑๐๘)</p> <p>อะไรควรศึกษา ก็พึงศึกษาเถิด</p>
<p>สีลํ กวจฺมพฺกุตํ (๒๖/๓๗๘)</p> <p>ศีล เป็นเกราะอย่างอัศจรรย์</p>
<p>สีลํ ยาว ชรา สาธุ (๑๕/๑๕๙)</p> <p>ศีลยังประโยชน์ ให้สำเร็จจตราบเท่าชรา</p>

<p>สีล อารณีย์ เสฏฐิ (๒๖/๓๗๘)</p> <p>ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ</p>
<p>สุกริ สาธนา สาธุ (๒๕/๑๒๔)</p> <p>ความดี คนดีทำง่าย</p>
<p>สุขสส ทาทา เมธาวิ สุขิ โส อธิคจฉติ (๒๒/๓๗)</p> <p>คนฉลาด ให้ความสุข ก็ได้ความสุข</p>
<p>สุขิ วต ตสส น โหติ กิลฺลิจิ (๒๕/๕๕)</p> <p>ไม่มีอะไรค้างใจกังวล มีแต่ความสุขหนอ</p>
<p>สุขา สงฆสส สามคฺคิ (๒๕/๑๙๔)</p> <p>สามัคคีของหมู่ ให้เกิดสุข</p>
<p>สุขา สหฺธา ปติฏฺฐิตา (๒๕/๓๓)</p> <p>ศรัทธาตั้งมั่นแล้ว นำสุขมาให้</p>
<p>สุขิโน วตารหนฺโต (๑๗/๑๕๓)</p> <p>ท่านผู้ไกลกิเลส ช่างมีแต่ความสุข</p>
<p>สุโข ปญฺณาย ปฏิลลาโก (๒๕/๓๓)</p> <p>การได้ปัญญา นำมาซึ่งความสุข</p>
<p>สุโข ปุญฺณสส อจฺจโย (๒๕/๑๙)</p> <p>การสร้างสมความดี นำสุขมาให้</p>
<p>สุโข พุทฺธานมฺบุปฺปาโท (๒๕/๒๔)</p> <p>ความเกิดขึ้นแห่งท่านผู้รู้ทั้งหลาย นำสุขมาให้</p>

<p>สุนทรภู่ สุนทรภู่ สุนทรภู่ (๒๐/๕๙๕) ประพฤติชอบเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าฤกษ์ดี มงคลดี เข้าดี รุ่งอรุณดี</p>
<p>สุภาวดี จ ยาวาจา เอตมมงคลมุตตม (๒๕/๖) พุดดี เป็นมงคลอันอุดม</p>
<p>เสวยโอบ อมิตโต เมธาวิ ยลเจ พาลานุกมโป (๒๗/๔๕) มีศัตรูเป็นบัณฑิต ดีกว่ามีมิตรเป็นพาล</p>
<p>ยาทีสนธิฐเสวติ โสปี ตาทิสโก โทติ (๒๗/๒๑๕๒) คบคนเช่นใด ก็เป็นเช่นคนนั้น</p>
<p>ทีโตะ พหุนัน ปฏิปชชโศเค (๑๕/๑๓๘) คนดีจัดการโรคทรัพย์ให้เป็นประโยชน์แก่คนจำนวนมาก</p>

ภาคผนวก

กรรมวาจาในการถอนและสมมติสีมา

ก. คำสวดถอน

คำสวดถอนติจิวรวิปวาโส

สุณาตุ เม ภนเต สงฺฆเ. โย โส สงฺเขน ติจิวเรน อวิปฺวาโส
สมมโต, ยถิ สงฺขสฺส ปตฺตกฺกฺลํ, สงฺฆเ ตํ ติจิวเรน อวิปฺวาโส
สมฺมุหนฺนยฺย. เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนเต สงฺฆเ. โย โส สงฺเขน ติจิวเรน อวิปฺวาโส
สมมโต, สงฺฆเ ตํ ติจิวเรน อวิปฺวาโส สมฺมุหนฺติ. ยสฺสายสมฺมโต ขมฺติ
เอตฺสส ติจิวเรน อวิปฺวาสสสฺส สมฺมุคฺขาโต, โส ตฺถุหนฺสส. ยสฺส นกขมฺติ,
โส ภาเสยฺย.

สมฺมุโหโต โส สงฺเขน ติจิวเรน อวิปฺวาโส. ขมฺติ สงฺขสฺส; ตสฺมา
ตฺถุณฺหิ, เอวเมตํ ธารยามิ.

คำแปล

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงถอนแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวรอันสงฆ์ได้
สมมติไว้แล้ว นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ถอนอยู่ ซึ่งแดนไม่
อยู่ปราศจากไตรจีวรอันสงฆ์สมมติไว้แล้ว การถอนแดนไม่อยู่

ปราศจากไตรจีวรนั้น ชอบแก่ท่านผู้ใด ขอท่านผู้นั้น พึงเป็นผู้หนึ่งอยู่
ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ขอท่านผู้นั้นพึงพูด

แดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวรนั้น อันสงฆ์ถอนแล้ว ชอบแก่
สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่งอยู่ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

คำสวดถอนสมานสังวาสสีมา

สุณาตุ เม ภนเต สงฺโฆ. ยา สา สงฺเขน สีมา สมมตา
สมานสํวาสา เอกุโปสธา, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกัลลํ, สงฺโฆ ตํ สีมํ
สมฺหเนยฺย. เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนเต สงฺโฆ. ยา สา สงฺเขน สีมา สมมตา
สมานสํวาสา เอกุโปสธา, สงฺโฆ ตํ สีมํ สมฺหนติ. ยสฺสา ยสมฺโถ ขมติ
เอติสฺสา สีมา ย สมานสํวาสา ย เอกุโปสธา ย สมฺกฺขมาโถ, โส ตฺถุหฺสฺส.
ยสฺส นกขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺหตา สา สีมา สงฺเขน สมานสํวาสา เอกุโปสธา. ขมติ
สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตฺถุณี, เอวเมตํ ธารยามิ.

คำแปล

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงถอนสีมาอันสงฆ์สมมติให้มีสังวาสเสมอกัน
ให้มีอุโบสถเดียวกันไว้แล้ว นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ถอนอยู่ ซึ่งสีมาอัน
สงฆ์สมมติให้มีสังวาสเสมอกัน ให้มีอุโบสถเดียวกันไว้แล้ว การ

ถอนสีมามีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกันนี้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

สีมามีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกันนั้น อันสงฆ์ถอน แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่งอยู่ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

ข. คำสวดสมมติ

คำสวดสมมติสมานสังวาสสีมา

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยาวตา สมฺนฺตา นิमितฺตา กิตฺติตา, ยทิ
สงฺขสฺส ปตฺตกฺลฺลํ, สงฺโฆ เอเตหิ นิमितฺเตหิ สีมํ สมฺมฺนฺเนยฺย
สมานสํวาสํ เอกุโปสถํ. เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยาวตา สมฺนฺตา นิमितฺตา กิตฺติตา, สงฺโฆ
เอเตหิ นิमितฺเตหิ สีมํ สมฺมฺนฺนฺติ สมานสํวาสํ เอกุโปสถํ. ยสฺสายสมฺโ
ขมฺติ เอเตหิ นิमितฺเตหิ สีมาย สมฺมฺติ สมานสํวาสาย เอกุโปสถาย, โส
ตุณฺหสฺส. ยสฺส นกฺขมฺติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมฺตา สีมา สงฺเขน เอเตหิ นิमितฺเตหิ สมานสํวาสา
เอกุโปสธา. ขมฺติ สงฺขสฺส; ตสฺมา ตฺถฺนํ, เอวเมตํ ธารยามิ.

คำแปล

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นิมิตรระบุไว้โดยรอบแล้ว
เพียงไร ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติสีมาให้
มีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกัน ด้วยนิมิตรเหล่านั้น นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นิมิตระบุไว้แล้วโดยรอบ
เพียงไร สงฆ์สมมติอยู่ ซึ่งสีมาให้มีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถ
เดียวกัน ด้วยนิมิตเหล่านั้น การสมมติสีมาให้มีสังวาสเสมอกัน มี
อุโบสถเดียวกัน ด้วยนิมิตเหล่านั้น ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึง
เป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

สีมาอันสงฆ์สมมติให้มีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกัน
แล้ว ด้วยนิมิตเหล่านั้น ย่อมชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่งอยู่ ข้าพเจ้า
ทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

คำสวดสมมติติจีวรวิปวาส

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยะ สา สงฺเขน สีมา สมฺมตยา
สฺมานลํวสา เอกุโปสธา, ยถิ สงฺขมฺมสฺส ปตฺตกฺกฺลํ, สงฺโฆ ตํ สีมํ
ติจีวเรณ อวิปฺวาสํ สมฺมณฺเณยฺย, **อุ**เปตฺวา คามญฺจ คามฺปจฺจารญฺจ.
เอสา **อุ**ตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ. ยะ สา สงฺเขน สีมา สมฺมตยา
สฺมานลํวสา เอกุโปสธา, สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรณ อวิปฺวาสํ
สมฺมณฺนฺติ, **อุ**เปตฺวา คามญฺจ คามฺปจฺจารญฺจ. ยสฺสายสฺมโต ขมฺติ
เอติสฺสา สีมา ย ติจีวเรณ อวิปฺวาสสฺส สมฺมตติ, **อุ**เปตฺวา คามญฺจ
คามฺปจฺจารญฺจ, โส ตฺถุณฺหสฺส. ยสฺส นกขมฺติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมตยา สา สีมา สงฺเขน ติจีวเรณ อวิปฺวาโส, **อุ**เปตฺวา
คามญฺจ คามฺปจฺจารญฺจ. ขมฺติ สงฺขมฺมสฺส; ตสฺมา ตฺถุณฺหิ, เอวเมตํ ธารยามิ.

คำแปล

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติสีมา อันสงฆ์สมมติให้มีสังวาสเสมอ
กัน มีอุโบสถเดียวกันไว้แล้ว ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร
เวณบ้านและอุปจารแห่งบ้านไว้ นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติอยู่ ซึ่งสีมาอัน
สงฆ์สมมติให้มีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกันไว้แล้ว ให้เป็น
แดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร เวณบ้านและอุปจารแห่งบ้านไว้ การ
สมมติสีมานี้ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร เวณบ้านและ
อุปจารแห่งบ้านไว้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบ
แก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

สีมานั้น สงฆ์สมมติให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวรแล้ว
ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่งอยู่ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้